

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Zdanění příjmů fyzických osob v letech 1993 – 2010

Income Taxation of Natural Persons in the Period of 1993 - 2010

Student: Bc. Michal Krajňák

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jiřina Krajčová

Ostrava 2010

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Michal Krajňák

Studijní program:

N6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

6202T049 Účetnictví a daně

Téma:

Zdanění příjmů fyzických osob v letech 1993 - 2010
Income Taxation of Natural Persons in the Period of 1993 - 2010

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Daň a daňová soustava
  3. Historické milníky ve zdanění příjmů
  4. Zákon o daních z příjmů z pohledu fyzických osob pro rok 2009
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- PELECH, P.; PELC, V. *Daně z příjmů s komentářem*. 10. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 968 s. ISBN 978-80-7263-542-9.
- ŠIROKÝ, J. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
- VYBÍHAL, V. *Zdaňování příjmů fyzických osob 2009*. 5. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2998-5.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jiřina Krajčová**

Datum zadání: 20.11.2009

Datum odevzdání: 30.04.2010

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci včetně všech příloh vypracoval samostatně.

Ostrava
30. dubna 2010

---

podpis

Obsah

1 Úvod	6
2 Daň a daňová soustava	8
2.1 Pojem daň	8
2.2 Daňový systém	9
2.3 Členění daní	9
2.4 Daňová soustava ČR	10
3 Historické milníky ve zdanění příjmů	13
3.1 Zdaňování před daňovou reformou v roce 1993	13
3.1.1 První republika (1918 - 1938)	13
3.1.2 Protektorát (1939 - 1945)	13
3.1.3 Po konci 2. světové války (1945 - 1948)	14
3.1.4 Daně v období totality (1948 - 1989)	14
3.1.4.1 Daň ze mzdy	15
3.1.4.2 Daň z příjmů obyvatelstva	15
3.1.5 Vývoj po roce 1989	15
3.2 Od roku 1993 k současnosti	16
3.3 Nejvýznamnější změny	16
3.3.1 Změna sazeb daně	17
3.3.2 Změny v § 15 – nezdanitelné části základu daně	19
3.3.3 Zavedení slev na dani v roce 2006, pojem daňový bonus	22
3.4 Společné zdanění manželů	23
3.5 Položky odčitatelné od základu daně	24
3.6 Minimální základ daně	24
3.7 Uplatnění výdajů procentem z příjmů	25
3.8 Slevy na dani dle § 35	25
3.9 Odpisy dlouhodobého hmotného majetku	26
3.10 Změny v ZDP v roce 2008	27
3.10.1 Superhrubá mzda	27
3.11 Změny, které ovlivnily čistý příjem poplatníka v roce 2009 – původní očekávání a skutečnost	28
4 Zákon o daních z příjmů z pohledu fyzických osob pro rok 2009	30
4.1 Zdanění příjmů FO v roce 2009	30
4.1.1 Poplatník daně	30
4.1.2 Předmět daně a osvobození	31
4.1.3 Příjmy dle § 6 – zdanění závislé činnosti	33
4.1.4 Příjmy a výdaje z podnikání	34
4.1.5 Jak zdaňovat příjmy z kapitálového majetku?	35
4.1.6 Pronájem	36
4.1.7 Ostatní příjmy - § 10	37
4.1.8 Nezdanitelné části základu daně a slevy na dani aneb k výsledné daňové povinnosti poplatníka	37
4.1.9 Spolupracující osoby jako další cesta daňové optimalizace	41
4.1.10 Ekonomická krize a daň z příjmů	42

4. 2 Praktické situace zdanění příjmů	43
P1 Daň a průměrná mzda I	44
P2 Daň a průměrná mzda II	46
P3 Společné zdanění manželů	50
P4 Zdanění příjmů rodiny v roce 2007 a 2008	51
P5 Snížení sazby daně x snížení sazby na SP	53
P6 Spolupracující osoby v roce 2009	53
4. 3 Vlastní návrh, jak zdaňovat příjmy	53
4. 3. 1 Nezdánitelné části základu daně	55
4. 3. 2 Slevy na dani a jejich inovace	56
4. 3. 3 Další navrhované daňové změny	59
4. 3. 4 Praktický příklad na aplikaci navrhovaných změn I	61
4. 3. 5 Praktický příklad na aplikaci navrhovaných změn II	63
5 Závěr	65
Seznam použité literatury	67
Seznam zkratk	
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Jednotlivé přílohy	

1 Úvod

S termínem daň se setkáváme během našeho života nesčetněkrát. To platí nejen o současných generacích, ale i o těch minulých. I když se úloze daní za celou dobu jejich existence přiřazovala rozdílná úloha, poplatníci si kladli vždy stejnou otázku: „Kolik musím na daních zaplatit?“

Zatímco ještě v dávných dobách měly daně z hlediska příjmů do rozpočtu spíše podpůrnou úlohu, s postupem času jejich význam rostl.

V rámci tématu diplomové práce jsem se rozhodl zabývat se zdaněním příjmů fyzických osob. Je to oblast, která se víceméně dotýká nás všech. Každý občan nejen v naší zemi, ale na celém světě potřebuje uspokojovat své potřeby. Ty uspokojuje prostřednictvím statků a služeb. K tomu, aby je získal, však musí zaplatit, tzn., aby mohl své potřeby uspokojovat, musí dosahovat příjmů. Aby byla výroba těchto statků a služeb efektivní je zapotřebí hospodářství určitým způsobem řídit. I to je jeden z mnoha důvodů, proč příjem, který dostaneme, ať už od našeho zaměstnavatele nebo jej obdržíme ze samostatně výdělečné činností či jiných zdrojů, musíme zdanit. Stát totiž vytváří podmínky nutné pro to, abychom vůbec nějakých příjmů mohli dosáhnout.

Jak již název práce napovídá, je cílem analyzovat vývoj zdanění příjmů v letech 1993 – 2010 a na základě provedené analýzy vytvořit vlastní návrh, jak příjmy zdaňovat. Časový úsek zabývající se vývojem v této oblasti nebyl zvolen náhodně, neboť od roku 1993 platí zákon o daních z příjmů, podle kterého se příjmy zdaňují dodnes. Za dobu své platnosti ale prošel poměrně velkým množstvím změn. Jaké hlavní změny to byly? Kdo získal a kdo ztratil v rámci těchto změn? I o tom více v této práci.

Jedním ze zásadních přelomů v historii zdaňování příjmů bylo nahrazení klouzavě progresivní sazby daně sazbou lineární. Je ale tato sazba opravdu stejná pro všechny? To je také jedna z otázek, o které bude blíže pojednáno. Většina laické veřejnosti často hodnotí úroveň daňové zátěže v zemi jen podle sazby daně. Je tento pohled správný? Již zde v úvodu mohou prozradit, že nikoliv. Od roku 2004 je i ČR členským státem Evropské unie. Projevily se integrační procesy na dani z příjmů. I to je jedna z otázek, která může kohokoliv z nás v rámci vývoje této daně napadnout.

Teoretická část práce obsahuje nejprve úvod do oblasti daní, tzn. popis daňové soustavy, bližší vysvětlení pojmu daň. Již jsem zmínil, že oblast zdanění má mnohaletou historii. O tom, jak se zdaňovaly příjmy před rokem 1993, bude stručně pojednáno ve druhé části práce.

Poněkud detailněji jsou popsány změny v zákoně o daních z příjmů z pohledu fyzických osob od roku 1993. Blíže se věnuji zejména změnám v oblasti NČZD, slev na dani a samozřejmě již také zmíněné sazby resp. sazeb daně. Ve čtvrté části popisují jak zdaňovat příjmy v roce 2009. Vzhledem k tomu, že změny pro rok 2010 jsou minimální, lze tento „návod“ použít i v tomto roce. Rovněž nechybí ani možnosti či tipy, jak daňovou povinnost optimalizovat.

Praktická aplikace výše popsaného – tak, by se dal charakterizovat další celek. Obsahuje zadání a také i řešení různých modelových situací v oblasti zdaňování příjmů. Pohledem do něj lze asi nejlépe posoudit, jak to s vývojem daňové zátěže vypadalo a v současné době vypadá. Změn v zákoně bylo opravdu mnoho, i když nejsem zákonodárce, vytvořil jsem v poslední části svůj návrh, jak by se příjmy mohly zdaňovat.

Za zmínku stojí nahlédnout určitě i do příloh práce, které blíže vysvětlují či doplňují informace uvedené v hlavních částech práce.

2 Daň a daňová soustava

Existence univerzální daně na celém světě by z důvodu srovnatelnosti daňové zátěže či snadném použití v mezinárodním obchodě nebyla špatná. Tato myšlenka je ale značně utopická, neboť reálná pravděpodobnost toho, že by se všechny státy na světě dohodly na jednotné dani, moc vysoká není. Také předpoklad existence jen jedné daně ve státě nebude příliš velký. Proto před vlastním popisem zdanění příjmů fyzických osob považuji za vhodné nejprve vysvětlit, co to vůbec daně jsou a jaké daně v naší zemi existují.

2. 1 Pojem daň

Daně jsou povinné, nenávratné, neekvivalentní a ve většině případů neúčelové zákonem stanovené platby do státního rozpočtu.

Daně jsou nástrojem hospodářských politik jednotlivých států, a to konkrétně politiky fiskální. Kromě toho mají celou řadu důležitých funkcí – fiskální, alokační, redistribuční, stimulační a stabilizační.

Fiskální úloha daní spočívá ve schopnosti daní naplnit veřejné rozpočty, z nichž jsou pak hrazeny veřejné výdaje. Alokační funkce se snaží odstranit neefektivnosti fungování tržního mechanismu. Nejčastějšími případy neefektivnosti jsou veřejné statky, externality a nedokonalá konkurence. Aby nebylo rozdělení důchodů ve společnosti nerovnoměrné, můžeme v řadě států vidět, že daně se ve větší míře vybírají od bohatších skupin, což pak umožňuje tvůrcům hospodářské politiky jednotlivých států prostřednictvím transferových plateb zvýšit příjmovou situaci chudších skupin ve společnosti. To je tedy cílem redistribuční funkce. I se stimulační funkcí se většina poplatníků také jistě již setkala. Pod ní si můžeme představit různé daňové úspory (např. v ČR NČZD u daně z příjmů fyzických osob). Poslední uvedená, stabilizační funkce, má za úkol zmírnit výkyvy, které nastávají v ekonomice dle fáze ekonomického cyklu.

Ať se již jedná o jakoukoliv daň, vždy by mělo být určeno co je předmětem této daně, kdo je povinen ji platit, co je osvobozeno, jaké jsou sazby daně, zda existují slevy na dani, odpočty od základu daně a v neposlední řadě, co rozumět základem daně. Nezbytně nutné je také definování pravidel daňového řízení.

2. 2 Daňový systém

Za daňový systém se považuje souhrn všech daní, které se na daném území vybírají, včetně právního, organizačního a technického zabezpečení těchto činností. V rámci daňového systému se klade důraz na daňovou spravedlnost, efektivnost, jednoduchost, srozumitelnost a pružnost. Daňový systém je širší pojem než daňová soustava.

Spravedlnost zajišťují daně právě pomocí své přerozdělovací funkce, kdy část prostředků se přesunuje od bohatých k chudým. V rámci spravedlnosti existují ještě další dva principy: princip platební schopnosti a principu prospěchu. Princip platební schopnosti lze vysvětlit tak, že každý platí dle svých možností, tzn. kdo má více, měl by také více platit. Druhým principem je principu prospěchu, nebo také někdy nazývaný principem zdaňování dle užitku. Ten říká, že každý přispívá podle užitku, který má ze spotřeby veřejných statků a transferů, tzn. ten, kdo má užitek z veřejných služeb, má také platit daně.

Efektivní situace obecně nastává tehdy, pokud je výstup vyšší než prostředky do procesu vložené. V řeči daňové to znamená, že výnos z daní by měl být vyšší než náklady, které souvisí s výběrem daní. Aby každý znal své daňové povinnosti, měl by být daňový systém jednoznačný a jednoduchý. Jsou-li daně pružné, znamená to, že reagují na vývoj makroekonomických veličin, zejména pak hrubého domácího produktu. Daňový systém naší země je poměrně dosti centralizován – cca 3/4 daňových příjmů.

2. 3 Členění daní

Daně můžeme členit podle velkého množství kritérií. Základní členění daní je dle vazby na důchod poplatníka na daně přímé a nepřímé.

Přímé daně mají přímý dopad, tzn. přímo dopadají na důchod poplatníka, u nepřímých daní je typické, že ke zdanění dochází v okamžiku spotřeby. Přímé daně více naplňují princip daňové spravedlnosti. Nejvýznamnější z přímých daní jsou daně z příjmů – fyzických a právnických osob. DPFO je daní univerzální, je důležitým nástrojem pro redistribuci důchodů, může také motivovat poplatníka k chování žádoucím směrem (např. existence darů jako odpočitatelných položek od základu daně). Poplatník přímých daní platí daň na úkor svého vlastního důchodu a nemůže svou povinnost přenést na jiný subjekt. U nepřímých daní ten, který daň odvádí do příslušného rozpočtu, tuto daň neplatí ze svého vlastního důchodu. Daň platí jiný subjekt, a to prostřednictvím zvýšení cen výrobků a služeb o konkrétní nepřímou daň.

K dalším známým metodám patří členění podle objektu nebo podle subjektu daně, podle progrese, metodiky OECD, či dopadu na tržní mechanismus.

Velmi praktické je třídění daní podle objektu. Může jím být důchod, spotřeba nebo majetek. Při členění podle subjektu si klademe otázku, kdo musí daň zaplatit – jednotlivec, domácnost, manželé, firma. Aby byl naplněn princip spravedlnosti, jsou některé daně členěny dle progrese na proporcionální, progresivní a regresivní. Pokud roste daňová zátěž přímo úměrně důchodu, hovoříme o dani proporcionální. Pravidlo, čím vyšší důchod, tím nižší průměrná míra zdanění, platí pro daně regresivní. Progresivní daně jsou charakterizovány rostoucí průměrnou mírou zdanění vzhledem ke zvyšujícímu se důchodu.

Klasifikace daní dle metodiky OECD slouží k porovnání daňových ukazatelů sledovaných zemí. Základem je šest hlavních skupin, které mají další podskupiny. Toto členění je uvedeno v **příloze č. 1**.

Daně, které respektují příjmovou situaci poplatníka, jsou osobní, daně in rem tuto skutečnost neberou v úvahu. Významné kritérium členění je podle dopadu na tržní mechanismus. I tady existují dva typy: distorzní, které narušují ekonomické chování účastníků, dále pak nedistorzní neboli neutrální. Ty, jak z názvu vyplývá, nebudou mít na tržní mechanismus negativní dopad.

Poslední uvedené členění je podle vztahu sazby daně k základu daně. Zde rozlišujeme daně jednotkové a daně ad valorem. Jednotkové daně mají stanovenou pevnou sazbu na jednotku daňového základu např. v Kč, v kusech apod. Daně ad valorem jsou stanoveny sazbou v procentech.

2. 4 Daňová soustava ČR

Základem byl zákon č. 212/1992 Sb., o soustavě daní. Ten definoval, jaké daně tvoří daňovou soustavu. Konkrétně se soustava skládala z těchto různých daní: daň z příjmů, daně z nemovitostí, daň silniční, daň darovacích, daň dědická, daň z převodu nemovitostí, daň z přidané hodnoty, daně spotřební a daně k ochraně životního prostředí. Zákon č. 212/1992 Sb., o soustavě daní již pozbyl své platnosti. Konkrétně byl zrušen zákonem č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.

V současné době u nás můžeme rozčlenit daně na dva základní typy – přímé a nepřímé. K přímým daním patří daně z příjmů (DPFO, daň z příjmů právnických osob) a majetkové daně (tj. daň silniční, daň z nemovitostí, daň darovacích, daň dědická, daň z převodu

nemovitostí). V oblasti nepřímých daní jsou pak také dvě hlavní kategorie – daně selektivní a všeobecné či univerzální. Za univerzální je považována DPH, spotřební a ekologické daně patří do skupiny daní selektivních. Na rozhraní daní a poplatků stojí sociální pojištění a místní poplatky (např. za svoz odpadu, za psy apod.) a dále také clo.

V posledních letech si můžeme všimnout, že podíl přímých daní se na celkových daňových příjmech snižuje. Stejně jako v jiných zemích, tak i u nás, dochází ke snížení zdanění samotných příjmů na úkor růstu daňové zátěže v oblasti spotřeby, tj. nepřímých daní. Tato skutečnost se dala zaznamenat zvýšením snížené sazby DPH z 5 % na 9 %, popř. také zavedením „ekologických daní“ zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Navíc počínaje rokem 2010 došlo opět ke zvýšení sazeb DPH, a to sazby základní tak i snížené o 1 p. b. Nová výše je tedy 10 % a 20 %. Daně k ochraně životního prostředí – tzv. ekologické daně byly v ČR poprvé vybírány až od roku 2008. I když se podíl příjmů do státního rozpočtu na důchodových daních snižuje, je i přes tento fakt jejich podíl stále dosti významný.

Prvním typem důchodových daní je daň z důchodů jednotlivce. Je klasickým příkladem univerzální daně, zdaňuje různé druhy příjmů, v ČR jich je celkem pět. Osobní důchodová daň v českém daňovém systému nese název daň z příjmů fyzických osob. Tato daň je zásadně daní tokovou, daňová povinnost se počítá za pevně stanovené období, je jim zpravidla rok. Další podrobnosti o této dani jsou uvedeny v následujících kapitolách práce.

Jednou z nejmladších daní v daňových systémech je daň ze zisků firem, u nás známá jako daň z příjmů právnických osob. Existuje spousta názorů, které opodstatňují existenci této daně, stejně jako názory zcela opačné. I zde je důležité vymezit, co se bude zdaňovat, obvykle platí, že se od příjmů odečtou daňově uznatelné výdaje. Také u této daně si lze všimnout její stimulační funkce, a to existencí odpočitatelných položek od základu daně či slev na dani.

Další daně, které spadají mezi přímé, jsou majetkové daně. K daním, které jsou placeny pravidelně, se zařazuje daň silniční a daň z nemovitostí. Daň z nemovitostí se ještě dále člení na daň z pozemků a daň ze staveb.

Avšak i majetek může být zdaněn jednorázově. Za tímto účelem existuje u nás tzv. trojdaň - daň darovacích, dědická a z převodu nemovitostí. I zde je celá řada různých názorů na to, zda by tyto daně měly existovat či nikoliv.

Druhou velkou skupinu tvoří daně nepřímé. V ČR se k nim řadí DPH, spotřební daně a daně ekologické. Tyto daně mají společné to, že jsou obsaženy již v konečných cenách zboží a služeb, na rozdíl od daní přímých neberou v úvahu důchodovou situaci poplatníka.

Princip DPH lze přímo odvodit z jejího názvu, cílem je zdanit nově přidanou, vytvořenou hodnotu zboží, služby či výrobku. Jinými slovy se zdaňuje přínos subjektu na dané fázi zpracování výrobku, služby či zboží. Daňová povinnost se stanovuje nepřímo, tzn., že každý subjekt sice zdaní svojí veškerou produkci, ale může si odečíst tu daň, kterou zaplatil v cenách nákupů pro svoji produkci. Jednoduše daňovou povinnost tedy zjistíme porovnáním daně na výstupu a vstupu. DPH je značně výnosnou daní, tvoří velký podíl příjmů do státního rozpočtu, lze ji i snadno použít v mezinárodním obchodě a také splňuje požadavek neutrality daní. V naší republice existují v současné době dvě sazby daně – základní 20 % a snížená 10 %. Vedle toho však některé položky, podobně jako u daně z příjmů, předmětem daně nejsou nebo jsou od daně osvobozeny. DPH patří k nejvíce harmonizované dani v EU.

Spotřebních daní je u nás celkem pět – daň z minerálních olejů, lihu, vína a meziproductů, piva a z tabákových výrobků. Všechny jsou upraveny jedním zákonem, obdobně jako např. daň z příjmů fyzických a právnických osob. I tu upravuje pouze jeden základní právní předpis.

Od roku 2008 se v ČR platí i ekologické daně, a to konkrétně daň ze zemního plynu a některých dalších plynů, daň z pevných paliv, daň z elektřiny. Správním orgánem u této daně, stejně jako u spotřebních daní nejsou finanční úřady, ale celní orgány.

Do budoucna je cílem harmonizovat celou daňovou soustavu a docílit minimálních odlišností s daňovými soustavami jiných zemí. Je to ale proces velice složitý a náročný. První kroky harmonizace lze vidět v rámci nepřímých daní. Jejich právní úprava vychází z požadavků, které stanovila Evropská unie směrnicemi. Neméně významné jsou pro daně z příjmů smlouvy o zamezení dvojího zdanění.

3 Historické milníky ve zdanění příjmů

Daně i zdaňování příjmů mají mnohaletou historii. V období vlády feudální společnosti existovaly různé formy daní – domény, regály a později kontribuce a akcízy. Za předchůdkyni přímých daní můžeme považovat kontribuce, neboť se vybíraly z výnosů, z hlavy a z majetku. Z pohledu daně z příjmů je důležitým mezníkem rok 1799, kdy byla zavedená první důchodová daň. Zemí, která ji zavedla, byla Anglie. Za povšimnutí stojí také skutečnost, že daně netvořily největší část příjmů panovníka, platily se spíše nepravidelně.

I u nás proběhlo několik daňových reforem, které různě zaváděly a popř. i rušily některé daně. Daňovou reformou je změna struktury daní, změna sazeb daně, daňových základů.

3. 1 Zdaňování před daňovou reformou v roce 1993

Před vznikem České republiky měly daně rovněž důležitou úlohu, tak jako dnes, existovala i dříve obdobná struktura právních předpisů, které zdanění upravovaly. Byly vymezeny příjmy, které jsou předmětem daně nebo ty, které jsou od daně osvobozeny. Rovněž ustanovení o sazbách měly důležitou úlohu.

3. 1. 1 První republika (1918 - 1938)

Rok 1918 se datuje jako vznik samostatného Československého státu. Vzniklo ministerstvo financí ČSR. Postupně se začaly projevovat první myšlenky na nutnost provést měnovou a také daňovou reformu, neboť systém převzatý po Rakousko-Uhersku se ukázal jako ne příliš vhodný pro naši zemi. Proto v roce 1927 proběhla daňová reforma. Vytvořila se nová daňová soustava, kterou tvořily daně přímo a daně nepřímo vyměřované. Z pohledu zdanění příjmů měla největší význam daň důchodová. Bližší informace o této dani jsou součástí **přílohy č. 2**. Celkový efekt reformy z roku 1927 je modernizace daňového systému, správu dani vykonávaly berní správy. Do konce 2. světové války nenastaly významné změny zákona o přímých daních. Docházelo spíše ke změně daňových sazeb a počtu daňových pásem.

3. 1. 2 Protektorát (1939 - 1945)

Protože se válečné období vyznačuje vždy nárůstem státních výdajů, je logické, že dochází často k nárůstu daňové zátěže. I v období 2. světové války tomu nebylo jinak. Již rok po začátku války, tj. v roce 1940, došlo ke zvýšení daňové sazby u důchodové daně, nejvyšší

hranice byla nadále 1 %, nejvyšší se však zvýšila více než dvojnásobně na 61 %. Cílem zvýšení daňové sazby bylo pokrýt asi 10 % válečných výdajů.

Další zvýšení sazeb nastalo v roce 1943, nejvyšší sazba se týkala poplatníků bez vyživovaných osob a byla stanovena na 77 %. Zákon stanovil i maximální daňovou povinnost poplatníka v % ve vztahu k jeho daňovému základu - 65 % u poplatníků bez vyživovaných osob, 60 % s jednou vyživovanou osobou a 50 % u ostatních poplatníků. Válečné období se také vyznačovalo zaváděním nových daní.

3. 1. 3 Po konci 2. světové války (1945 - 1948)

Protektorát Čechy a Morava zanikl, došlo k obnově Československého státu. Bylo zapotřebí zajistit poválečnou obnovu hospodářství. Zdanění příjmů stále ještě určovala daň důchodová. Opět došlo ke změně sazby daně, tentokrát horní i dolní hranice, konkrétně 2 % a 70 %. Samozřejmostí byla progresse, výsledná daňová povinnost nesměla překročit 60 % daňového základu poplatníka. Daň se zvyšovala formou přírážek těm osobám, které nikoho nevyživovaly. Ti, kteří se nacházeli v opačné situaci, měli nárok naopak na slevy.

Zákon o přímých daních byl velmi dobře propracován, svědčí o tom i skutečnost, že zůstal v platnosti až do roku 1952.

Z pohledu celosvětového proběhly tři vlny daňových reforem. První vlna se vyznačovala zavedením příspěvků na sociální pojištění odděleně od důchodových daní. Druhá vlna se týkala daní nepřímých, došlo postupně k zavedení daně z přidané hodnoty. Třetí vlna se zapsala ve znamení ekonomie strany nabídky a posupného snižování daňového zatížení.

3. 1. 4 Daně v období totality (1948 - 1989)

V této době došlo ke změně hospodářské i politické situace, reakcí na to byla měnová reforma v roce 1952. O rok později se uskutečnila i reforma daňová. Změna nastala také v oblasti daňové správy, tu již nevykonávaly daňové úřady, ale národní výbory. Tento krok znamenal silné spojení správy politické a finanční. Začaly se projevovat první náznaky socialistického hospodaření, tomu rovněž odpovídala daňová soustava.

Také v této etapě existovaly dvě skupiny daní – daně placené podnikovou sférou a daně placené obyvateli. Vysoké daňové břemeno je pojem, který asi nejlépe vystihuje situaci v podnikatelské sféře, stejná situace panovala i ve sféře soukromého podnikání. Daň ze mzdy byla rozhodující pro zdanění příjmů obyvatelstva, došlo i k zavedení např. daně z obratu,

zemědělské daně, daně z příjmů obyvatelstva. Daňovou soustavu tvořila rovněž daň domovní nebo daň z výkonů.

3. 1. 4. 1 Daň ze mzdy

Právní předpis, který upravoval tuto daň, nesl č. 76/1952 Sb. Kromě mezd podléhaly zdanění dle zákona č. 76/1952 i platy.

Daňová sazba zůstala klouzavě progresivní, konkrétně v rozpětí od 5 % do 20 % (viz také v **příloze č. 3**). Ke znaku období totality patřilo zvyšování daně pro osoby, které nikoho nevyživovaly. Věk a pohlaví poplatníka, takto lze definovat faktory, které o tom rozhodovaly. Proto ti, kteří nevyživovali žádnou osobu, měli daň zvýšenou až o 40 %, poplatníci s jednou vyživovanou osobu pak o procent 20. Opačná situace nastávala u poplatníků s více vyživovanými osobami než dvě. Tři vyživované osoby znamenaly 15 % snížení sazby. Nejvyšší snížení sazby daně (45 %) platilo pro poplatníky s pěti a více vyživovanými osobami. Na určení daňové povinnosti měly vliv i nedaňové faktory.

Tento zákon za dobu své platnosti nezaznamenal výraznější novelizace, za povšimnutí stojí vydání dvou prováděcích vyhlášek. Obě vyhlášky (č. 24/1967 Sb., č. 161/1976 Sb.) měly za úkol blíže doplnit a specifikovat zákon o dani ze mzdy.

3. 1. 4. 2 Daň z příjmů obyvatelstva

I tento zákon (č. 78/1952 Sb.) platil od daňové reformy. Předmětem daně byly zejména příjmy ze soukromých podnikatelských činností. Totalita se vyznačovala zestátněním majetku a útlumem aktivit založených na soukromé bázi. V souladu s tímto sestavili tehdejší zákonodárci i tento zákon, všimnout si toho lze v § 5, který upravoval sazby daně. Opět byly klouzavě progresivní, spodní hranice sazby začínala na 5 %, nejvyšší sazba ale činila 80 %, pohledem do ustanovení o sazbách šlo napočítat celkem 9 daňových pásem. I tato daň se ještě dále zvyšovala těm, kteří nevyživovali žádnou nebo pouze jednu osobu. Maximální výši daně stanovil zákon dle § 7 na 80 % daňového základu.

Novela č. 145/1961 Sb. snížila počet daňových pásem na osm, snížení zaznamenaly i daňové sazby. Sazba daně v posledním pásmu dosahovala 65 %. Zvýšení sazby daně pro poplatníky s méně než dvěma vyživovanými osobami zůstalo nadále v platnosti.

3. 1. 5 Vývoj po roce 1989

Listopad 1989 se do dějin zapsal jako symbol politického převratu. Naše země usilovala o přechod z centrálně řízené ekonomiky na tržní ekonomiku. Nutnou podmínkou bylo

reformovat daňovou soustavu a přizpůsobit ji běžným daňovým systémům v Evropě. Jako předstupeň došlo k vytvoření systémů územních finančních orgánů s 8 finančními ředitelstvími a 222 finančními úřady. Celý proces vyvrcholil vytvořením nové daňové soustavy k 1. lednu 1993. Neopomenutelné jsou také kroky, které opětovně začaly podporovat soukromé podnikání, u daně z příjmů obyvatelstva se objevily ustanovení o odpočitatelných položkách, výdajových paušálech. Došlo také ke snížení daňové zátěže.

3. 2 Od roku 1993 k současnosti

Jak jsem již zmínil, nová daňová soustava vznikla k 1. lednu 1993, jejíž součástí byla i DPFO. DPFO nahradila dřívější daň ze mzdy, daň z příjmů obyvatelstva, zemědělskou daň a daň z literární a umělecké činnosti. Příjmy, které poplatník za zdaňovací období získá, jež je i u této daně opět definované na 12 kalendářních měsíců (ve většině případů je za ně považován kalendářní rok) jsou zdaněny jednou daní, nikoliv jako v minulosti různými daněmi.

Nově musí od roku 1993 poplatníci platit příspěvky na ZP a SP. Ty se samozřejmě platily i dříve, a to jako součást jiných daní. Daňovou reformou ale došlo k jejich vyloučení a jsou tak od tohoto roku vybírány samostatně. I zde si můžeme všimnout změn ve výši sazeb. V době zavedení činila úhrnná sazba celkem 49,5 % z vyměřovacího základu. Z tohoto základu platil 13,5 % zaměstnanec – 9 % na SP a 4,5 % na ZP. Zbylých 36 % platil zaměstnavatel – opět vyšší podíl tvořilo SP s celkem 27 %, logicky 9 % pak pojištění zdravotní¹.

Pokud se podíváme do současnosti, platí nižší sazby u SP. Zaměstnavatel platí 25 %, zaměstnanec 6,5 %. Sazby pro ZP zůstaly stejné.

3. 3 Nejvýznamnější změny

Daně z příjmů upravuje zákon č. 586/1992 Sb. DZP patří mezi daně přímé. Každý rok dochází ke změnám v tomto zákoně, někdy jsou změny pouze nepatrné, jindy zase dochází ke změnám velice významným. Do dnešního dne prošel zákon upravující DZP mnohými novelizacemi. Nejvýznamnější změny z pohledu FO popisují právě v této části.

K ustanovením, která se v zákoně nejvíce mění, patří sazby daně, předmět daně, slevy na dani, odčitatelné položky a NČZD. Není ani výjimkou, že určitá oblast je zcela zrušena.

---

¹ Sazby SP se měnily i v dalších letech, z pohledu zdanění zaměstnanců mělo vliv přijetí zákona č. 307/1994 Sb., zde se sazba z 9 % snižuje na 8,75 %. Další změna nastala v roce 1996 (zákonem č. 104/1996 Sb.), sazba na SP se opět snížila na 8 %, toto zůstalo v platnosti až do konce roku 2008.

3. 3. 1 Změna sazeb daně

Období po roce 1993 s obdobím První republiky a totality má společný typ daňové sazby. Nadále zůstala zachována klouzavá progresse. Toto tvrzení platí až do konce 2007. Od roku 2008 je klouzavě progresivní daňová sazba nahrazena lineární sazbou daně. Původní rozpětí sazeb se snižovalo, rozpětí 15 % až 47 % se snížilo na 12 % až 32 %, které platilo v letech 2006 a 2007. Od roku 2008 je pak sazba stanovena jednotně na 15 %.

Původní výše daňových sazeb platné v době prvního vydání tohoto zákona jsou uvedeny v tab. 3. 1.

Tab. 3. 1 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 586/1992 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	60 000	15 %	
60 000	120 000	9 000 Kč + 20 %	60 000
120 000	180 000	21 000 Kč + 25 %	120 000
180 000	540 000	36 000 Kč + 32 %	180 000
540 000	1 080 000	151 200 Kč + 40 %	540 000
1 080 000	a více	367 200 Kč + 47 %	1 080 000

První novelizace daňových sazeb proběhla již rok po účinnosti zákona, konkrétně zákonem č. 323/1993 Sb., se sazba v posledním, tj. v šestém pásmu snížila ze 47 % na 44 %, a o rok později nastala další změna, opět v posledním pásmu, konkrétně to bylo snížení o 1 %, tzn. ze 44 % na 43 %. Zbývající pásma a sazby zůstaly nezměněny.

V letech následujících již byly změny výraznější. V roce 1995 zákonem č. 149/1995 Sb., s účinností od 1. 1. 1996 se počet pásem snížil ze šesti na pět. Jak si také můžeme všimnout z tab. 3. 2 zvýšilo se rozpětí pásem, nejvyšší 43 % sazba již byla minulostí. Pomyslnou hranici tvořilo páté pásmo se sazbou 40 %. Nejnižší 15 % sazba zůstala zachována.

Tab. 3. 2 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 149/1995 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	84 000	15 %	
84 000	144 000	12 600 Kč + 20 %	84 000
144 000	204 000	24 600 Kč + 25 %	144 000
204 000	564 000	39 600 Kč + 32 %	204 000
564 000	a více	154 800 Kč + 40 %	564 000

I v roce 1997 došlo ke zvýšení rozpětí pásem, sazby zůstaly stejné, tzn. nejnižší 15 % a nejvyšší 40 %. Vše lze vyčíst z tab. 3. 3.

Tab. 3. 3 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 316/1996 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	84 000	15 %	
84 000	168 000	12 600 Kč + 20 %	84 000
168 000	252 000	29 400 Kč + 25 %	168 000
252 000	756 000	50 400 Kč + 32 %	252 000
756 000	a více	211 680 Kč + 40 %	756 000

V zavedeném trendu změn pokračoval i rok 1998 tzn. opět zvýšení rozpětí pásem. Sazby zůstávají nezměněny. Tentokrát se však zvyšuje i pásmo první, které předcházející dva roky zůstalo nezměněno. Více v tab. 3. 4.

Tab. 3. 4 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 210/1997 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	91 440	15 %	
91 440	183 000	13 716 Kč + 20 %	91 440
183 000	274 200	32 028 Kč + 25 %	183 000
274 200	822 600	54 828 Kč + 32 %	274 200
822 600	a více	230 316 Kč + 40 %	822 600

Jaké sazby byly v roce 1999? Jejich procentuální výše zůstala stejná, změnilo se opět pouze rozpětí, tentokrát ale ve všech pásmech. Nadále zůstává stejný počet – pět daňových pásem.

Tab. 3. 5 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 333/1998 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	102 000	15 %	
102 000	204 000	15 300 Kč + 20 %	102 000
204 000	312 000	35 700 Kč + 25 %	204 000
312 000	1 104 000	62 700 Kč + 32 %	312 000
1 104 000	a více	316 140 Kč + 40 %	1 104 000

Od roku 2000 je páté pásmo zrušeno. Existují tedy celkem čtyři, tento stav trval až do konce roku 2007. Jak uvádí zákon č. 129/1999 Sb., nejvyšší sazba je 32 %.

Předposlední změna, která se uskutečnila ještě za platnosti progresivních sazeb, byla v roce 2001. Sazby zůstaly stejné, zvýšilo se opět jejich rozpětí.

Tab. 3. 6 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 492/2000 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	109 200	15 %	
109 200	218 400	16 380 Kč + 20 %	109 200
218 400	331 200	38 220 Kč + 25 %	218 400
331 200	a více	66 420 Kč + 32 %	331 200

Sazby uvedené v tab. 3. 6 platily pro roky 2001 – 2005. Toto bylo také nejdelší období, kdy se neměnil § 16, který právě daňové sazby upravuje.

Poslední významná změna nastala roku 2006. Měnilo se nejen rozpětí, ale i sazby daně, konkrétně z 15 % na 12 % a z 20 % na 19 %. Vše je podrobněji rozvedeno v tab. 3. 7.

Tab. 3. 7 Progresivní daňová sazba dle zákona č. 545/2005 Sb.

Ze základu daně		Daň	Ze základu daně přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	121 200	12 %	
121 200	218 400	14 544 Kč + 19 %	121 200
218 400	331 200	33 012 Kč + 25 %	218 400
331 200	a více	61 212 Kč + 32 %	331 200

Od roku 2008 jsou poprvé v historii ČR příjmy zdaněny nikoliv klouzavě progresivní, ale lineární sazbou daně. Jako důvod změny se uvádí vyšší daňová spravedlnost. Sazba je stanovena na 15 %. Dle původních návrhů bylo pro rok 2009 počítáno s nižší sazbou, konkrétně 12,5 %. Tento návrh ale tvůrci legislativy odmítli, a tak i v roce 2009 zůstala sazba stejná.

Při hodnocení jednotlivých změn je zapotřebí brát v úvahu také vývoj makroekonomických veličin, zejména pak růstu cenové hladiny. Nezapomeňme zohlednit klesající kupní sílu peněz a růst průměrných mezd v hospodářství.

3. 3. 2 Změny v § 15 – nezdánitelné části základu daně

Dnes jsou nezdánitelnými částmi poskytnuté dary, úroky z hypotečních úvěrů, zaplacené příspěvky na penzijní a soukromé životní pojištění, odborové příspěvky a úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání. V první platné verzi zákona z roku 1993 bychom zde z výše uvedených našli pouze dary.

K původním nezdánitelným částem patřily části na poplatníka, vyživované dítě, na druhého z manželů, na částečný nebo plný invalidní důchod a částka na ZTP/P. Tyto vyjmenované položky naopak nenalezneme v dnešních platných zněních zákona, to proto, že od roku 2006 byly nahrazeny slevami na dani. Částka na děti byla nahrazena již v roce 2005.

První nová NČZD byla přidána již v roce 1994, a i ta pak byla v roce 2006 nahrazena slevou na dani, konkrétně se týkala studentů. Každý poplatník, který byl zároveň i studentem si mohl za kalendářní rok odečíst od základu daně částku 6 000 Kč.

Tak jak probíhaly novelizace, docházelo k postupnému zvyšování původních částek a popř. se přidávaly položky nové. Zvyšování má svou logiku ve změně sazeb daně a v inflačních vlivech v ekonomice. Přehled změn výše původních NČZD je obsažen v následující tabulce.

Tab. 3. 8 Vývoj nezdanitelných částí základu daně

Změna je obsažena v zákoně č.	586/1992 Sb.	323/1993 Sb.	259/1994 Sb.	149/1995 Sb.	316/1996 Sb.	210/1997 Sb.	333/1998 Sb.	492/2000 Sb.
Poplatník	20 400	21 600	24 000	26 400	28 800	32 040	34 920	38 040
Dítě	9 000	10 800	12 000	13 200	14 400	18 000	21 600	23 520 ^{*)}
Manžel/ka s příjmem do výše NČ na popl.	12 000	12 000	12 000	12 000	16 800	18 240	19 884	21 720
Částečný ID	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 540	7 140
Plný ID	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	13 080	14 280
ZTP/P	36 000	36 000	36 000	36 000	42 000	42 000	45 780	50 040
Student	-	6 000	6 000	6 000	9 600	9 600	10 464	11 400

Nejmenší valorizace nastala u částek na částečný a plný invalidní důchod. Zanedbatelný naopak nebyl růst nejpoužívanější NČZD – na poplatníka. Nejvyšší nárůst byl u částky na dítě. Na tomto místě ještě upřesním údaj z tabulky 3. 8 v položce NČZD na dítě informací, že od roku 2004 se tato částka zvýšila na 25 560 Kč^{*)}.

Nyní uvedu NČZD, které se používají i dnes. První z nich budou poskytnuté dary. Dary, jako jediné z dále vyjmenovaných, byly v zákoně již od roku 1993. Je to zcela logické, neboť samotné poskytování darů je velmi vítáno, navíc v účetnictví jsou dary nedaňovým nákladem. ZDP říká, že poplatník si může odečíst od základu daně hodnotu poskytnutých darů. Samozřejmě, že formulace není pouze takto obecná a jsou definovány bližší podmínky, jako je účel daru a částka. Ty se obvykle dokládají darovací smlouvou.

Výčet možných účelů poskytnutých darů opět rozvádí, jak již bylo uvedeno, ZDP – např. financování vědy, kultury, školství, dále také kupř. ekonomické či humanitární účely. Podívejme se, jak je to s částkami, které lze odečíst. Zde ke změnám nedošlo. Již několik let platí možnost odečíst maximálně 10 % ze ZD, činí-li hodnota darů alespoň 1 000 Kč nebo 2 % ze ZD. Toto ustanovení se sice neměnilo, přesto bychom nějaké novelizace našli i v této oblasti. Konkrétně se jedná o přidávání dalších možných účelů darování, docházelo i k bližšímu upřesnění možností již zavedených.

Cílem každé země je podporovat rozvoj politiky bydlení. Jednou z možností je zajistě daňová stimulace. Proto si od roku 1998 můžeme od ZD odečíst zaplacené úroky z hypotečního úvěru nebo z úvěru ze stavebního spoření. Aby si mohl poplatník úroky odečíst, musí úvěr použít na bytové potřeby.

Co je bytovou potřebou nemusíme hledat v jiném souvisejícím předpise, opět stačí nahlédnout do § 15. Také v tomto případě docházelo ke změnám, konkrétně se výčet bytových potřeb blíže upřesňoval a přidávala se i nová ustanovení definující bytové potřeby. Za povšimnutí stojí skutečnost, že částka, kterou si lze odečíst nebyla původně limitována. Zákon č. 333/1998 Sb., tento nedostatek nahradil a stanovil horní mez na 300 000 Kč. V případě že si dnes chce poplatník odečíst maximální uvedenou částku, vyžaduje zákon k tomuto kroku, aby úroky byly placeny po celý rok, jinak se tato částka krátí přímo úměrně počtu měsíců, po které byly tyto úroky placeny.

Snaha vlády ještě více zatraktivnit penzijní připojištění vedla k myšlence zavést zaplacené příspěvky na penzijní připojištění jako další nezdanitelnou část. Tak se také stalo a od roku 2000 (na základě předpisu č. 170/1999 Sb.) si mohou poplatníci, kteří si takto do penze spoří odečíst v úhrnu až 12 000 Kč. Ten, kdo chce dosáhnout úspory maximální, měl by si spořit ročně 18 000 Kč, neboť zaplacená částka, kterou si můžeme odečíst, se vždy snižuje o 6 000 Kč. Pokud poplatník platí ročně částku nižší než 6 000 Kč, nebude to mít na jeho základ daně žádný vliv.

Tato novinka v zákoně se značně osvědčila a po jejím vzoru byla v roce 2001 zavedená další nezdanitelná částka, která se týkala poplatníků, kteří si platí také soukromé životní pojištění. Úhrnná částka, která lze odečíst zůstala opět na 12 000 Kč, ta se ale tentokrát již o nic nesnižuje. Aby si poplatník mohl tento odpočet provést, musí platit, že výplata pojistného plnění nastane nejdříve po 5 letech a zároveň věk poplatníka bude v tuto dobu nejméně 60 let, minimální pojistná částka bude 40 000 Kč, a pokud je pojistná smlouva uzavřena na déle než 15 let bude tato částka činit alespoň 70 000 Kč.

Poslední uvedená nezdanitelná částka se týká poplatníků, kteří mají příjmy podle § 6 – příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky. Pokud je u jejich zaměstnavatele odborová organizace, které jsou tito zaměstnanci členy, mohou jí přispívat a tyto příspěvky si pak odečíst od svého ZD. Také v tomto případě je stanoven limit, nejen ale absolutní částkou, jako tomu bylo např. u penzijního a soukromého životního pojištění, ale i procentem. Konkrétně je to 1,5 % ze zdanitelných příjmů dle § 6. Nelze si ale odečíst více než 3 000 Kč za zdaňovací období.

3. 3. 3 Zavedení slev na dani v roce 2006, pojem daňový bonus

Od roku 2006 jsou některé NČZD nahrazeny slevami na dani. NČZD, jak název napovídá, snižuje základ daně, což je zásadní rozdíl od slevy na dani, která již snižuje konečnou daňovou povinnost poplatníka.

Tab. 3. 9 Slevy x nezdanitelné části

Druh slevy nebo druh nezdanitelné části základu daně	Výše NČZD r. 2005	Částka, o kterou NČZD snižuje daňovou povinnost dle použitého daňového pásma				Slevy r. 2006
		12 %	19 %	25 %	32 %	
Na poplatníka	38 040	4 565	7 228	9 510	12 173	7 200
Na studenta	11 400	1 368	2 166	2 850	3 648	2 400
Na částečný ID	7 140	857	1 357	1 785	2 285	1 500
Na plný ID	14 280	1 714	2 714	3 570	4 570	3 000
Na ZTP/P	50 040	6 005	9 508	12 510	16 013	9 600
Na druhého z manželů	21 720	2 607	4 127	5 430	6 951	4 200

Pozn.: Částky jsou v případě nutnosti zaokrouhleny na celé Kč směrem nahoru. Pokud je druhý s manželů ZTP/P platí částka ve výši dvojnásobku základní výše na druhého z manželů.

Jak lze z tabulky 3. 9 pozorovat, někteří na této změně ztrácejí, některé skupiny naopak získávají. Celkově je vidět, že poplatníci, jejichž příjem je vysoký a část tohoto příjmu spadá až do posledního daňového pásma, na této novelizaci prodělali, značný prospěch má strana poplatníků s nižšími příjmy, ti naopak získávají. Závěrem je, že částky, které snižovaly v konečné výši daňovou povinnost, byly značně rozdílné. Aby se tyto výrazné rozdíly odstranily a daně byly více „spravedlivější“ došlo k zavedení právě slev na dani.

Slevy uvedené v posledním sloupci deváté tabulky byly platné i v roce 2007. Změna těchto částek nastala v roce 2008 (viz část 3. 10 změny v ZDP v roce 2008).

Se slevami na dani jsme mohli ale setkat i před rokem 2006. Konkrétně se jednalo o slevy z titulu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Využití ale nacházely zejména v daňových příznacích právnických osob.

K NČZD, které byly nahrazeny slevami na dani, patří i část na děti vyživované ve společné domácnosti. Ta již byla nahrazena v roce 2005, může mít podobu nejen slevy na dani, ale také daňového bonusu nebo kombinaci obojího.

Tab. 3. 10 Sleva x nezdanitelná část

Druh slevy nebo druh nezdanitelné části základu daně	Výše NČZD r. 2004	Částka, o kterou NČZD snižuje daňovou povinnost dle použitého daňového pásma				Sleva r. 2005
		15 %	20 %	25 %	32 %	
Na dítě	25 560	3 834	5 112	6 390	8 180	6 000

Pozn.: Částky jsou v případě nutnosti zaokrouhleny na celé Kč směrem nahoru.

Rovněž zde lze z tab. 3. 10 pozorovat značné rozdíly. I v tomto případě platí, že získávají ti, jejichž příjmy jsou nižší. Maximální výše, které může daňový bonus dosáhnout je 30 000 Kč, naproti tomu limit na uplatnění slevy stanoven není. Tato pravidla platila v letech 2005, 2006 a 2007. Více o daňovém bonusu, slevách na dani a NČZD je uvedeno ve čtvrté části práce – viz kapitola 4. 1. 8.

3. 4 Společné zdanění manželů

Využít SZM mohli poplatníci ve zdaňovacích obdobích 2005 – 2007. SZM byl velmi používaný způsob, jak snížit daňové zatížení rodiny jako celku. Jeho princip je jednoduchý, manželé své příjmy zdaní tak, že se společný ZD obou manželů rozdělí na poloviny. Společným základem daně manželů je součet jednotlivých DZD, tj. § 6, 7, 8, 9 a 10 navíc snížený o NČZD, jsou-li splněny podmínky pro jejich uplatnění.

Další podmínkou k využití SZM bylo alespoň jedno vyživované dítě ve společné domácnosti. Také žádný z manželů nesměl být povinen použít MZD.

Po získání poloviny společného základu daně se již zdaňovalo obvyklým postupem, tzn. zaokrouhlený základ daně se vynásobil sazbou daně. Výslednou daňovou povinnost jsme pak zjistili po odečtení slev na dani. I když SZM uplatňuje každý ve svém přiznání, musí být daňové přiznání obou manželů podáno ve stejné lhůtě.

SZM se stalo velice oblíbeným a často využívaným způsobem, jak snížit daňovou povinnost. Výhodné bylo u poplatníků s rozdílnou výší příjmů, tzn. v situacích, kdy příjmy jednoho poplatníka byly značně vysoké a druhý měl příjmy malé nebo nulové. Hlavním důvodem výhodnosti byla značná daňová úspora díky klouzavě progresivní sazbě daně.

Pokud ale nastala situace, že druhý z manželů vykázal ztrátu z podnikání (§ 7) nebo z pronájmu (§ 9), nemohl tuto ztrátu při použití SZM vykázat. Za základ daně se v těchto případech považovala nula. Ztrátu si pak bylo možno odečíst v dalších letech. Pokud si ji ale chtěl poplatník uplatnit, nesměl použít pro dané období SZM.

S následujícími změnami se spíše potýkali fyzické osoby jako **podnikající subjekty**, tj. ty, které měly příjmy dle § 7 a § 9.

3. 5 Položky odčitatelné od základu daně

V roce 1993 byla jedinou odčitatelnou položkou ztráta vyměřená v pěti bezprostředně předcházejících zdaňovacích obdobích. Od doby účinnosti zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů se zde tato položka také stále nachází. O rok později se zavedla možnost uplatnit si reinvestiční odpočet = stanovené procento ze vstupní ceny majetku. Hodnota byla stanovena na 10 %. Byl vymezen majetek, u kterého odpočet nebyl možný (letadla, lodě, osobní automobily).

Novelizací č. 259/1994 Sb., s účinností od roku 1995 se doba po kterou je možno odečíst ztrátu zvyšuje z pěti na sedm let. Nově je možné uplatnit i 15 % reinvestiční odpočet. A konečně od zdaňovacích období počínaje rokem 1998 byl vytvořen i 20 % reinvestiční odpočet. Ten se týkal strojů v zemědělství a lesnictví.

Od roku 2004 došlo ke zkrácení počtu let, po které si mohl poplatník odečíst vyměřenou ztrátu. Ze sedmi let se doba zkrátila na původních pět let.

Významné změny nastaly o rok později. Reinvestiční odpočet byl zrušen. Alternativou k tomuto kroku je změna v § 32 ZDP, kde je naopak možnost zvýšit odpis majetku o 10 %, 15 % a 20 % při splnění obdobných podmínek, jak tomu bylo u reinvestičního odpočtu.

Přibyly ale i nové položky. Jednak se dalo odečíst 30 % výdajů vynaložených na výuku žáků ve studijních a učebních oborech. Dále pak 100 % výdajů vynaložených na projekty výzkumu a vývoje.

Dnes si jako položky odčitatelné od základu daně můžeme uplatnit daňovou ztrátu, která vznikla v pěti bezprostředně předcházejících zdaňovacích obdobích. Druhou používanou odčitatelnou položkou jsou náklady vynaložené na výzkum a vývoj. Zde je navíc výhodné i to, že samotné náklady jsou v účetnictví poplatníka uznatelné, a tak se jakoby základ daně sníží hned dvakrát.

3. 6 Minimální základ daně

Ne příliš kladné ohlasy spatřilo zavedení MZD. Dnes bychom jej ale v zákoně nenašli, typický byl pro období 2004 – 2007.

MZD rozumíme 50 % z všeobecného vyměřovacího základu pro důchodové pojištění upraveného o přepočítací koeficient. Pokud u poplatníků, kteří mají příjmy ze zemědělství, živnosti nebo z jiného podnikání podle zvláštních předpisů nedosáhla hodnota základu daně MZD, byl základem daně právě MZD. I MZD se každoročně zvyšoval – v roce 2004 byl

101 000 Kč, v roce 2005 se zvýšil o 6 300 Kč oproti roku 2004. Pro rok 2006 byla jeho hodnota 112 950 Kč, v roce 2007 dosáhl výše 120 800 Kč.

MZD se netýkal poplatníků, kteří v daném roce zahájili nebo ukončili činnost, nebo měli jeden rok po zdaňovacím období, kdy svojí činnost zahájili. Nepoužili jej ani studenti, ti kteří pobírali rodičovský příspěvek, poživatelé starobního, částečného nebo plného invalidního důchodu a další.

3. 7 Uplatnění výdajů procentem z příjmů

Poplatník se může rozhodnout, jakým způsobem uplatní své výdaje. Nepoužije-li skutečné výdaje z účetnictví, DE či dříve platného jednoduchého nebo podvojného účetnictví, může se rozhodnout pro uplatnění výdajů procentem z příjmů.

Jak se výše výdajů měnila, je uvedeno v následující tabulce. Pokud bych ji měl shrnout, došlo ke zvýšení možností využít výdajový paušál, což se také projevilo vyšším počtem poplatníků, kteří jej nakonec uplatnili. Povšimnout si také lze nepříliš častých změn. Významná změna nastala pouze mezi roky 2005 a 2006. Změnám mezi léty 2009 a 2010 se věnuji v části 4. 1. 10.

Tab. 3. 11 Paušální výdaje

Období	1993 - 2000	2001 - 2004	2005 - 2008	2009	2010
Druh příjmů	% z příjmů				
Zemědělská výroba	50	50	80	80	80
Z práv prům. a duševního vlastnictví	30	30	-	-	-
Nezávislá povolání ²	30	25	-	-	-
Živnost řemeslná	-	-	60	80	80
Živnost neřemeslná	-	-	50	60	60
Podnikání dle zvláštních předpisů	-	-	40	60	40

3. 8 Slevy na dani dle § 35

Jak již bylo uvedeno, mají slevy poněkud rozdílný dopad než položky odčitatelné od základu daně. U FO se slevami na dani dle § 35 můžeme setkat v případech individuálních podnikatelů, kteří zaměstnávají osoby se zdravotním postižením. U právnických osob pak existují ještě slevy z titulu investičních pobídek.

Zaměstnání osob se zdravotním postižením je v ČR problematičtější již mnoho let. Aby byli zaměstnavatelé motivováni k zaměstnávání těchto osob, je od vzniku této daně v ustanoveních zákona zakotvena možnost uplatnit si slevu na dani za zaměstnání těchto pracovníků.

² Nikoliv živnosti a podnikání podle zvláštních předpisů.

Slevu lze uplatnit na pracovníka se zdravotním postižením a na pracovníka s těžším zdravotním postižením. V roce 1993 si bylo možno uplatnit 5 000 Kč na pracovníka se změněnou pracovní schopností a trojnásobek této částky na pracovníka s těžším zdravotním postižením a ZPS. V roce 2009 činí tyto částky již 18 000 Kč a 60 000 Kč. Nejvýznamnější nárůst slev byl mezi roky 2000 a 2001. Od tohoto roku zároveň nedošlo k zásadním změnám v uplatňování těchto slev ani v částkách slev. Přehled změn ve výši slev poskytuje tab. 3. 12.

Tab. 3. 12 Slevy na dani dle § 35

Období	1993 – 1994	1995	1996 - 2000	2001- dosud
Se ZPS	7 500 ³	7 500	9 000	18 000
S těžším zdravotním postižením	22 500 ³	26 500	32 000	60 000

Možnosti, jak uspořit na dani z příjmů v tomto případě ještě nejsou vyčerpány. Pokud zaměstnavatel zaměstnává alespoň 20 zaměstnanců, z něhož více než procento stanovené zákonem tvoří zaměstnanci se změněnou pracovní schopností je možno základ daně snížit na polovinu. Původně toto procento dosahovalo hodnoty 60 % a od roku 2001 došlo ke zmírnění ustanovení zákona v této oblasti na 50 %.

3. 9 Odpisy dlouhodobého hmotného majetku

Odpisy slouží k vyjádření opotřebení majetku. Je nutno rozlišovat odpisy účetní a daňové. Účetní odpisy vyjadřují skutečnou výši opotřebení, daňové odpisy jak velkou částku účetních odpisů si může poplatník zahrnout do svých daňově uznatelných nákladů. Zatímco účetní odpisy si každý stanovuje sám, daňové odpisy jsou pevně stanoveny zákonem.

Podobně jako u slev dle § 35, se s problematikou odpisů setkávají FO, které mají příjmy dle § 7 či § 9 zákona o DZP (tj. z podnikání nebo z pronájmu). Přehled dob odpisování v jednotlivých odpisových skupinách v roce 1993 a 2010 je součástí tabulky 3. 13.

Tab. 3. 13 Doba odpisování DHM v letech 1993 a 2010

Odpisová skupina	Doba odpisování majetku	
	1993	2009
1	4 roky	3 roky
2	8 roků	5 roků
3	15 roků	10 roků
4	30 roků	20 roků
5	50 roků	30 roků
6	-	50 roků

³ Původní zákon č. 586/1992 Sb., stanovil částky na 5 000 Kč, resp. 15 000 Kč. Novelizací č. 35/1993 Sb. došlo ke změně na výše uvedené částky s účinností od 1. ledna 1993.

V roce 1993 existovalo celkem 5 odpisových skupin, přičemž doba odpisování majetku byla stanovena v rozpětí od čtyř do padesáti let. V současnosti existuje šest odpisových skupin, doby odpisování se pohybují od tří do padesáti let. Zajímavá je i změna limitní částky, od níž musí být majetek odepisován. U hmotného majetku byla původně 10 000 Kč, u nehmotného majetku pak 20 000 Kč. Dnes je to 40 000 Kč u hmotného majetku a 60 000 Kč u majetku nehmotného. Podmínka doby použitelnosti delší než 1 rok zůstala nezměněna.

Ke změnám u odpisů došlo i v roce 2009. Více v části 4. 1. 10 Ekonomická krize a daň z příjmů.

3. 10 Změny v ZDP v roce 2008

Rok 2008 byl na změny v daňové oblasti velice bohatý, a to nejen z pohledu zdanění příjmů FO. Zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů došlo ke změnám v celé soustavě veřejných financí. Z pohledu daně z příjmů jsou významné změny daňové sazby, zvýšení slev na dani, zrušení MZD a SZM a v neposlední řadě také změna způsobu, jak stanovit ZD, z něhož je pak počítána daňová povinnost.

3. 10. 1 Superhrubá mzda

Od roku 2008 tvoří základ daně nikoliv jen hrubá mzda, jako tomu bylo dříve, ale SHM. Ta je tvořena hrubou mzdou a ZP a SP, které musí platit zaměstnavatel za své zaměstnance. Pro rok 2010 bychom základ daně zjistili tak, že hrubou mzdu vynásobíme koeficientem 1,34. Z této skutečnosti lze jasně vidět, že základ daně je tedy vyšší, než jak tomu bylo v předcházejících letech. Aby byl tento fakt kompenzován, došlo ke zvýšení slev na dani a také se změnila sazba daně.

Klouzavě progresivní sazba daně, jejíž rozpětí se pohybovalo v intervalu 12 % - 32 %, byla od zdaňovacího období 2008 nahrazena sazbou lineární, konkrétně 15 %. Velmi výrazné změny byly i ve slevách na dani. Nejvyššího zvýšení se dočkala částka na druhého z manželů, který je bez příjmů nebo má příjmy do limitu stanoveného zákonem, významné bylo i zvýšení nejpoužívanější slevy – slevy na poplatníka. Tu si navíc mohou nově uplatnit i pracující důchodci. Ustanovení o daňovém bonusu zůstaly v platnosti nadále, limit 30 000 Kč byl nahrazen částkou 52 200 Kč.

Tab. 3. 14 Slevy na dani v roce 2007 a v roce 2008

Druh slevy	2007	2008	Zvýšení slevy v Kč	Zvýšení slevy v %
Na poplatníka	7 200	24 840	17 640	245
Na poplatníka důchodce	0	24 840	24 840	-
Na druhého z manželů bez příjmů	4 200	24 840	20 640	491
Na částečný invalidní důchod	1 500	2 520	1 020	68
Na plný invalidní důchod	3 000	5 040	2 040	68
Na ZTP/P	9 600	16 140	6 540	68
Na studenta	2 400	4 020	1 620	68
Daňové zvýhodnění na dítě	6 000	10 680	4 680	78

Ze zákona také zmizelo značně nepopulární ustanovení o MZD. Toto jistě potěšilo OSVČ. Ty v okamžiku, kdy nedosáhly jeho hodnoty, musely výši základu daně navýšit na hodnotu MZD. Zrušení MZD má své logické vysvětlení. V důsledku výrazného zvýšení slev na dani by daňová povinnost poplatníka po odečtení slevy na dani byla nulová.

Vymizela také právní úprava o SZM, hlavním důvodem je jednotná sazba pro zdanění příjmů ve výši 15 %. Ve většině případů by nastávaly situace, že by daňová povinnost vycházela shodně při použití i bez použití SZM.

Na daňové reformě, která se uskutečnila v roce 2008, značně získávají poplatníci s vysokými příjmy. Hlavní důvod daňové úspory je skutečnost, že příjem, který by dříve museli zdanit 32 % sazbou daně, je zdaněn sazbou 15 %. Neopomenutelná je také skutečnost zavedení limitu, od kterého se již neplatí SP a ZP. V tomto případě poplatník dosáhne úspory jednak tím, že hrubá mzda = superhrubá mzda. Navíc ani ze své hrubé mzdy nemusí odvádět SP a ZP. Limit pro SP a ZP platí nejen pro příjmy dle § 6 ZDP, ale také dle § 7 ZDP.

Osoby s nízkými příjmy také získávají, a to zejména v důsledku nezanedbatelného zvýšení slev na dani. Nejmenší prospěch z této reformy mají střední vrstvy, i ty dosahují daňové úspory, mnohdy ale pouze v řádu stokorun ročně. Zcela výjimečně může nastat situace, že by poplatníci měli daňovou povinnost vyšší. Celkový efekt provedené reformy veřejných financí je ale třeba hodnotit z komplexního pohledu všech změn, nikoliv pouze ze změn ZDP.

3. 11 Změny, které ovlivnily čistý příjem poplatníka v roce 2009 – původní očekávání a skutečnost

V době, kdy vláda ČR prezentovala reformu veřejných financí pro rok 2008, byl také předpoklad přijetí dalších změn s účinností od roku 2009. Konkrétně se jednalo

o snížení sazby daně z 15 % na 12,5 % a také o snížení některých slev na dani. Jak původní návrh vypadal, je uvedeno v tabulce č. 3. 15.

Tab. 3. 15 Slevy na dani v roce 2008 a předpoklad pro rok 2009 (v Kč)

Druh slevy	Výše slevy pro rok		Snížení slevy
	2008	2009	
Na poplatníka	24 840	16 560	8 280
Na druhého z manželů	24 840	16 560	8 280
Na studenta	4 020	4 020	0
Na částečný invalidní důchod	2 520	2 520	0
Na plný invalidní důchod	5 040	5 040	0
Na ZTP/P	49 680	33 120	16 560

V roce 2009 se ale nadále příjmy zdaňovaly dle pravidel, které zákon nastavil v roce 2008. Nezměnily se ani slevy na dani, ani sazba daně. Místo tohoto se změnila sazba SP – jak toho, co platí zaměstnanec, tak i toho, co platí zaměstnavatel za své zaměstnance. V roce 2008 platil zaměstnanec ze své hrubé mzdy 8 % na SP, v roce 2009 platí 6,5 %. Zaměstnavatel, který platí pojistné za své zaměstnance, se také dočkal změny v podobě poklesu sazby z 26 % na 25 %. Změny nastaly i pro OSVČ. Nadále zůstává v platnosti, že vyměřovací základ si stanoví samy⁴, ve stanovených případech nesmí být ale základ nižší než MVZ. Porovnání sazeb SP pro léta 2008 a 2009 je součástí následující tabulky.

Tab. 3. 16 Sazby na SP v letech 2008 a 2009 pro OSVČ

Druh sociálního pojištění	Sazba v r. 2008	Sazba v r. 2009	Snížení sazby
Důchodové pojištění	28,00 %	28,00 %	0,00 %
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,60 %	1,20 %	0,40 %
Nemocenské pojištění	4,40 %	1,40 %	3,00 %

I u OSVČ, podobně jako u zaměstnanců, došlo ke snížení sazby pro SP. Nejvýraznější snížení nastalo u nemocenského pojištění. Paradoxně toto pojištění jako jediné z uvedených v tabulce je pro OSVČ dobrovolné. Nepatrné snížení zaznamenal také příspěvek na státní politiku zaměstnanosti s poklesem sazby o 0,4 %. Sazba pro důchodové pojištění zůstává nezměněna. Výše ZP zůstala nezměněna. Odpověď na otázku, zda je výhodnější snížení slev na dani a sazby daně dle původního návrhu nebo je pro poplatníka výhodnější snížení sazby na SP nalezneme v praktické části práce v příkladu č. 5.

⁴ Pro rok 2010 je měsíční MVZ pro OSVČ vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost 5 928 Kč.

4 Zákon o daních z příjmů z pohledu fyzických osob pro rok 2009

Ještě než budou uvedeny praktické příklady popisující vývoj zdanění, považuji za vhodné provést rozbor některých částí zákona o daních z příjmů, které platí pro rok 2009. Vzhledem k minimálním změnám pro rok 2010, lze tuto analýzu použít i v tomto roce.

4. 1 Zdanění příjmů FO v roce 2009

Obecný postup pro zdaňování příjmů FO je následující⁵: nejprve je zapotřebí určit poplatníka daně. Poté, zda je příjem předmětem daně. I když je příjem předmětem daně, stále to nemusí znamenat, že poplatník bude mít povinnost daň odvést a zaplatit. Některé příjmy jsou od daně osvobozeny. Pokud je tedy příjem předmětem daně a není od daně osvobozen je povinností daň zaplatit. Daň se vyměruje procentem z daňového základu. Část příjmů se zdaňuje ze samostatného daňového základu⁶, častější je však zdanění z obecného základu daně.

4. 1. 1 Poplatník daně

Prvním krokem ke správnému zdanění příjmů FO je správné vymezení poplatníků této daně. Zde se můžeme setkat s dvěma typy – daňoví rezidenti a daňoví nerezidenti.

Mají-li poplatníci na území ČR bydliště nebo se zde trvale zdržují, hovoříme o nich jako o daňových rezidentech – tzn. jsou to poplatníci s neomezenou daňovou povinností. Zdaňují příjmy ze zdrojů na území ČR i ze zdrojů v zahraničí. Za trvale zdržující se osobu považuje ZDP takovou, která na území ČR pobývá v daném kalendářním roce alespoň 183 dnů. Naopak je tomu u druhé skupiny – nerezidentů. Ti zdaňují pouze příjmy ze zdrojů na našem území – mají pouze omezenou daňovou povinnost. K nim patří ti, kteří nemají na našem území bydliště, obvykle se zde nezdržují nebo zdržují se zde méně než 183 dnů v roce. Tato lhůta 183 dnů může být překročena, a přesto bude poplatník stále považován za nerezidenta. Konkrétně se jedná o FO, které by zde byly i delší dobu než 183 dní, ale pobyt by byl za účelem studia nebo léčení.

V souvislosti s rozdělením poplatníků na rezidenty a nerezidenty vyvstává v daňové teorii problém dvojího zdanění příjmů, tzn. situace, kdy je daný příjem zdaněn v zahraničí a poté opět v tuzemsku. Dvojí zdanění není žádoucí, neboť stimuluje poplatníky k daňovým únikům,

---

⁵ Viz také schéma v **příloze č. 4.**

⁶ Např. dividendy jsou v ČR zdaněny srážkovou daní 15 %.

demotivuje podnikání a napomáhá rozvoji skryté ekonomiky. I proto má řada zemí (včetně ČR) uzavřeny mezi sebou navzájem smlouvy o zamezení dvojího zdanění. Tyto smlouvy vycházejí ze Vzorové smlouvy OECD, Vzorové smlouvy o zamezení dvojího zdanění OSN ČR nepoužívá. Každá konkrétní smlouva uzavřená mezi dvěma státy stanoví mimo jiné i metodu zamezení dvojího zdanění. V současné době existují dvě – metoda vynětí a metoda zápočtu. Metoda vynětí má dvě základní formy – vynětí úplné nebo vynětí s výhradou progresu. V praxi se spíše setkáváme i s metodou zápočtu, které může mít také dvě podoby – zápočet prostý a zápočet plný⁷. Pokud by měl poplatník příjem ze země, se kterou nemá ČR uzavřenu smlouvu o zamezení dvojího zdanění, může si o zaplacenou daň v zahraničí snížit základ daně jako náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů.

4. 1. 2 Předmět daně a osvobození

Poplatníka jsem již vymezil, dále zbývá vyřešit, zda daný příjem bude DZP podléhat. Předmětem daně je příjem peněžní i nepeněžní. Pokud je příjem v penězích, není problém s jeho oceněním. U nepeněžních příjmů k ocenění napomůže další právní předpis, konkrétně zákon o oceňování majetku.

U FO jsou předmětem daně příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky, příjmy z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, příjmy z pronájmu, příjmy z kapitálového majetku a ostatní příjmy. Tyto vyjmenované položky tvoří dílčí základy daně. Ke správnému stanovení daňové povinnosti je nutno každý příjem zařadit do příslušného dílčího základu daně, chybné zařazení může vést k nesprávně určenému ZD a tím i daňové povinnosti. Toto pak způsobuje problémy nejen v účetnictví, ale může znamenat i penalizaci od správce daně, pokud by daňová povinnost měla být vyšší.

ZDP vymezuje také příjmy, které předmětem DZP nejsou, jedná se o příjmy získané darováním, v rámci dědictví, z rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů, úvěry a půjčky, příjmy au-pair nebo příjmy které vysoudí osoby od Evropského soudu pro lidská práva, vyplácí-li je ČR. Nově přidanou položkou jsou částky, které vyplácí zdravotní pojišťovna svým klientům při překročení limitu regulačních poplatků ve zdravotnictví. Skutečnost, že jsou uvedené příjmy od daně osvobozeny, nemusí pro poplatníka znamenat nulovou daňovou povinnost. Této skutečnosti si lze všimnout například u příjmů z darování a dědictví, které jsou sice od DP osvobozeny, ale na druhé straně jsou předmětem daně darovací, resp. daně dědické.

---

⁷ Viz **příloha č. 5** – Metody zamezení dvojího zdanění.

Žádný z poplatníků jistě nechce platit daň z položek, ze kterých nemusí. Právě proto by měl věnovat pozornost ustanovením o osvobození od daně. Nejprve se budu věnovat majetku.

V rámci osvobození od DPFO se lze při prodeji majetku setkat s lhůtou dvou let. Konkrétně se jedná o příjmy z prodeje rodinného domu, bytu a podílu na bytu nebo domu. Pokud zde poplatník = prodávající měl bydliště alespoň 2 roky před prodejem této nemovitosti, jsou příjmy, které z tohoto prodeje získá od daně osvobozeny. Tato dvouroční lhůta nemusí být splněna, a přesto by mohl být příjem osvobozen. Je tomu tak v situaci, kdy by poplatník tyto příjmy použil nejpozději do roku následujícího po roce přijetí částky k bytovým potřebám. Nutnou podmínkou ke splnění nároku na osvobození také je, že majetek nebyl zařazen do obchodního majetku, anebo od jeho vyřazení z obchodního majetku uplynuly více než 2 roky.

V ostatních případech jsou příjmy z prodeje nemovitostí, bytů nebo nebytových prostor osvobozeny, pokud mezi jejich nabytím a prodejem uplynulo alespoň 5 let. I zde je výjimka, doba 5 let se může zkrátit o dobu, po kterou byla nemovitost ve vlastnictví zůstavitele, byl – li zůstavitel se současným vlastníkem příbuzný v řadě přímé.

V rámci movitého majetku se zákon svými ustanoveními jeví jako poněkud jednodušší, příjmy z prodeje movitých věcí jsou osvobozeny. Lhůta jednoho roku mezi nabytím a prodejem pro osvobození se týká dopravních prostředků, letadel a lodí. Tak jako u nemovitého majetku je i v případě movitého doplňující poznámka, pokud byl tento majetek součástí obchodního majetku. I zde je lhůta pro osvobození 5 let od vyřazení z obchodního majetku.

Nyní k poslednímu typu majetku – finančnímu. Zde majetek rozdělím na cenné papíry a obchodní podíly. V rámci změny od roku 2008 je nutno věnovat pozornost CP nabytým do konce roku 2007. U těch platí i nadále 6 měsíční lhůta mezi nabytím a prodejem pro osvobození. Nově ale CP, které zakládají na právnické osobě vyšší než 5 % podíl, jsou osvobozeny jen za podmínky, že mezi nabytím a prodejem uplynula lhůta 5 let⁸. Platí zde tedy stejné pravidlo, jako u obchodních podílů.

§ 4 ZDP uvádí ještě celou řadu dalších osvobozených příjmů, k těm nejznámějším patří příjmy z provozu ekologických zařízení⁹, ceny z veřejných a reklamních soutěží do 10 000 Kč, většina přijatých náhrad škod, příjmy z nemocenského pojištění, důchodového pojištění do 288 000 Kč ročně, ze státní sociální podpory, příjmy získané poplatníkem v rámci vyživovací povinnosti, stipendia a další.

---

⁸ Lhůta 6 měsíců se tedy použije u CP, které zakládají podíl do 5 % po dobu 24 měsíců před prodejem.

⁹ Větrné elektrárny, solární zařízení, malé vodní elektrárny a další.

4. 1. 3 Příjmy dle § 6 – zdanění závislé činnosti

Abychom získali celkový ZD, ze kterého se pak určí daňová povinnost, je nutno nejprve správně stanovit DZD. Pro řadu osob nejvýznamnějším DZD je právě tento popisovaný – ze závislé činnosti. Pod příjmy ze závislé činnosti spadají příjmy ze současného, dřívějšího nebo budoucího pracovněprávního či obdobného poměru, odměny členů statutárních orgánů a orgánů právnických osob. Z hlediska společníků v obchodních společnostech zde zahrneme příjmy od společníků a jednatelů ve společnosti s. r. o. a komanditistů v k. s. Neopomenutelné budou příjmy za práci členů družstev, které spadají také sem. Poslední významnou součástí jsou příjmy z výkonu závislé činnosti. Podle ustanovení § 6 se zdaňují funkční požitky¹⁰. V některých případech je zapotřebí rozlišovat, zda se jedná o příjmy jednorázové či opakované¹¹, v tomto případě, však toto není nutno brát v úvahu, zdaňují se zde příjmy jednorázové, opakované, peněžité i nepeněžité.

Co je peněžním příjmem není třeba blíže rozebírat. Pokud se jedná o příjmy nepeněžní, patří k nim poskytování služebního vozidla i pro soukromé účely. Za příjem se považuje částka ve výši 1 % vstupní ceny vozidla za každý i započatý měsíc poskytnutí vozidla¹². Pokud by zaměstnavatel poskytl zaměstnanci za daný měsíc více vozidel, bude se zmíněné 1 % počítat ze souhrnné vstupní ceny všech vozidel.

Situace, kdy zaměstnavatel umožňuje zaměstnanci poskytnout práva, služby nebo věci za cenu nižší, než za jakou by za ně musely zaplatit jiné osoby, jsou také klasickým nepeněžním příjmem, který musí zaměstnanec zdanit.

Problematika zdaňování mezd je poněkud složitější, svědčí o tom i fakt, že zákon ještě dále uvádí specifické příjmy týkající se závislé činnosti a funkčních požitků, které předmětem daně nejsou nebo jsou od daně osvobozeny.

Náhrady cestovních výdajů do výše stanovené zákoníkem práce, ochranné pracovní pomůcky, částky přijaté zálohově od zaměstnavatele za účelem jejich výdaje jménem zaměstnavatele, náhrady za opotřebení vlastního náradí zdaňovány nebudou, neboť předmětem daně nejsou. Důvodem může být skutečnost, že zaměstnanec z tohoto plnění buď sám nemá vlastní prospěch, nebo je zaměstnavatel povinen tyto položky poskytovat podle zvláštních právních předpisů.

---

¹⁰ Například platy poslanců a senátorů.

¹¹ Například příjmy z pronájmu movitých věcí.

¹² Nejméně však 1 000 Kč.

U příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků existuje celá škála příjmů, které jsou od daně osvobozeny. K velmi významnému osvobození patří příspěvek zaměstnavatele na penzijní a soukromé životní pojištění. Řada firem přispívá svým zaměstnancům na uvedená pojištění, tyto příspěvky od firem se nedaní, ovšem pouze do výše 24 000 Kč ročně od každého zaměstnavatele. Dalším osvobozeným příjmem mohou být plnění poskytovaná z fondů ze zisku (např. poukazy na rekreace), podmínkou je, že toto plnění je sjednáno např. v kolektivní smlouvě. Pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o klasický nepeněžitý příjem, který by musel být zdaněn. Také u tohoto typu příjmů zákon pamatoval na horní limit pro osvobození, který činí v současné době 20 000 Kč za rok. Osvobozeny jsou i hodnoty nepeněžitých darů do 2 000 Kč ročně. Poskytování zvýhodněných jízdenek pro zaměstnance pracující v dopravě se nezdaňuje.

K dalším osvobozeným položkám patří i půjčky, které poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci. V tomto případě je stanoven limit na půjčky od 20 000 Kč do 1 000 000 Kč v závislosti na situaci, za které je půjčka poskytnuta. Osvobozených položek je tedy velmi mnoho, uvedu např. ještě hodnotu přechodného ubytování, příjmy poskytnuté zaměstnavatelem do 500 000 Kč jako mimořádná sociální výpomoc či hodnota poskytnutého stravného ke spotřebě na pracovišti.

Zaměstnavatel je povinen platit za své zaměstnance ZP a SP. Tento příjem, i když z něj zaměstnanec ve skutečnosti nemá vlastní prospěch, vstupuje naopak do ZD a tvoří společně s hrubou mzdou SHM.

K určení výsledné výše daně je nutno kromě daňového základu také znát, zda poplatník má podepsáno prohlášení, zda pracuje na pracovní smlouvu, dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti. Schematické i slovní vyjádření výpočtu se nachází v **příloze č. 6**.

4. 1. 4 Příjmy a výdaje z podnikání

Příjmy z podnikání patří společně s příjmy ze závislé činnosti k nejčastějším typům příjmů, kterých poplatníci za zdaňovací období dosahují. Mezi příjmy z podnikání patří příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, ze živnosti a z jiného podnikání. Právní úprava živností je obsažena v zákoně o živnostenském podnikání, k příjmům z jiného podnikání patří takové příjmy osob, které zpravidla k výkonu činnosti musí získat určité povolení, popř. být členem určité profesní komory. Jako příklady uvedu lékaře, advokáty nebo daňové poradce.

I pod tento DZD spadají podíly na zisku některých společníků – konkrétně se jedná o společníky v. o. s. a komanditisty k. s. Společným rysem těchto společníků je neomezené ručení za závazky společnosti. Společníci, kteří mají pouze omezené ručení, zdaňují své příjmy pod DZD z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků (např. komanditista k. s.). Poslední skupina příjmů zahrnovaných zde se nazývá příjmy z jiné samostatně výdělečné činnosti¹³.

ZD obdobně jako například u příjmu z pronájmu (viz část 4. 1. 6) tvoří příjmy snížené o výdaje. Na rozdíl od základu daně z ostatních příjmů (viz část 4. 1. 7) může být tento základ daně i záporný. Nastane-li tato skutečnost, má poplatník možnost uplatnit ztrátu jako položku odčitatelnou od základu daně dle § 34 ZDP.

Poplatníkovi se nabízí několik možností jak stanovit výdaje, a tím se i zde otevírá určitá cesta k optimalizaci daňové povinnosti. Výdaje se zjistí buď z DE zjednodušeně řečeno jako rozdíl příjmů a výdajů, z účetnictví rozdílem výnosů a nákladů¹⁴, rozdíl se pak upravuje v rámci uzávěrkových operací mimoúčetně¹⁵ nebo si výdaje lze uplatnit procentem z příjmů. Zcela specifická je pak možnost mít stanovenou daň dopředu tzv. paušální částkou. Podrobněji o výše uvedeném se lze dozvědět z **přílohy č. 8**.

4. 1. 5 Jak zdaňovat příjmy z kapitálového majetku?

I když si možná mnozí tuto skutečnost neuvědomují, téměř každý z nás těchto příjmů dosahuje, neboť většina občanů má u bankovních ústavů založen běžný účet. Úroky, které banka klientům vyplácí, jsou nejtypičtějším předmětem příjmů z kapitálového majetku. Další příjmy vznikají na základě majetkového podílu ve společnosti. Jsou to podíly na zisku na a. s., na společnosti s. r. o. či na základě členství v družstvu. Plnění ze životního pojištění či dávky penzijního připojištění budou rovněž příjmy z kapitálového majetku.

ZD je obvykle pouze příjem, výdaj lze uplatnit spíše výjimečně, typické je to u příjmů z prodeje opcí – předkupních práv – které se snižují o částku, kterou musel držitel tohoto předkupního práva zaplatit k jeho získání.

---

¹³ Např. příjmy z výkonu nezávislého povolání, příjmy znalců, tlumočnicků, příjmy z užití a poskytnutí práv.

¹⁴ Informace o daňových a nedaňových nákladech lze nalézt v **příloze č. 7**.

¹⁵ K uzávěrkovým operacím patří zúčtování a tvorba rezerv, opravných položek, operace časového rozlišení.

Příjmy z kapitálového majetku jsou zdaňovány sazbou daně ve výši 15 %, přesto zde existují dva možné režimy zdanění. Některé příjmy se z důvodu zjednodušení výběru této daně zdaňují již přímo u zdroje, a příjemce je obdrží zdaněné – v „netto“ výši. Takto se zdaňují například výše uvedené úroky z vkladů na nepodnikatelských účtech, dividendové příjmy, podíly na zisku u tichého společníka. Část příjmů naopak tvoří DZD a zdaňují se až v rámci DAP. Zde to budou naopak úroky z vkladů na podnikatelských účtech, úroky a výnosy z držby směnek, poskytnutých úvěrů a půjček nebo kupř. úroky z prodlení.

4. 1. 6 Pronájem

I příjmy z pronájmu se zdaňují v rámci samostatného DZD. Věcně zde zahrnujeme příjmy z pronájmu nemovitostí. Aby zde patřily i příjmy z pronájmu věcí movitých, musí se jednat o pronájem pravidelný, nikoliv tedy příležitostný.

Pokud ale existuje poplatník, jehož předmětem činnosti (např. živnost) je pronájem, budou tyto příjmy zdaněny jako příjmy z podnikání dle § 7 ZDP. Obdobně se postupuje, pokud pronajímá obchodní majetek.

A konečně pokud by se jednalo o pronájem movitých věcí ve formě nepravidelného časového režimu, budou tyto příjmy zahrnuty pod dílčím základem z ostatních příjmů - § 10 ZDP.

ZD opět tvoří příjmy snížené o výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Poplatník má i zde, obdobně jako například u příjmů z podnikání, více možností jak uplatnit výdaje. Buďto uplatní výdaje ve skutečné výši zjištěné na základě vedeného záznamu nebo z účetnictví, anebo je-li to pro něj výhodnější, procentem z příjmů.

Pokud se rozhodne poplatník vést účetnictví, je povinen se řídit právním předpisem, který tuto oblast upravuje¹⁶. Pro poplatníka je ale často jednodušší vést pouze evidenci, a to zejména o příjmech a výdajích, evidenci hmotného majetku a rezerv, tzn. jejich tvorbu i čerpání, evidenci o pohledávkách a o závazcích a mzdové listy.

V případě, že by výdaje nedosáhly alespoň 30 % hodnoty příjmů z pronájmu, je výhodnější uplatnit výdaje % z příjmů, které činí právě oněch 30 %. Zde je jasnou povinností vést záznamy o příjmech, poplatník by ale neměl zapomínat i na nutnost vést evidenci pohledávek, které v souvislosti s pronájmem vznikly. Pokud by měl další zaměstnance je doporučeno evidovat také mzdy prostřednictvím vedení mzdových listů.

---

¹⁶ Zákon č. 563/1991 o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů; majetek, který pronajímá, ale není považován za obchodní majetek.

4. 1. 7 Ostatní příjmy - § 10

Příjmy, které nelze zařadit do dříve uvedených DZD tvoří ostatní příjmy. Samozřejmostí k zařazení sem je, že musí být předmětem této daně. Většinou se jedná o příjmy nahodilé, příležitostné, zcela výjimečně opakující se.

K nejčastěji se vyskytujícím příjmům patří příjmy z příležitostního pronájmu movitých věcí, přijaté výživné nad limit stanovené vyživovací povinnosti, důchody, které překročí částku 288 000 Kč za rok¹⁷, vypořádací podíly, které souvisí s ukončením účasti společníka ve společnosti, výhry v loteriích a sázkách, zde ale pozor na osvobození, viz níže.

Považuji za vhodné zdůraznit poměrně „přátelské“ ustanovení zákona, které říká, že příjmy z příležitostných činností nebo z příležitostného pronájmu či ze zemědělské výroby do 20 000 Kč během jednoho zdaňovacího období jsou za splnění podmínky, že nejsou provozovány podnikatelem, od DZP osvobozeny. Z důvodu osvobození se také nezdaňují ceny z veřejných a reklamních soutěží do 10 000 Kč a výhry z loterií a sázek, které jsou provozovány na základě povolení ministerstva financí.

DZD je rozdíl, o který příjmy převyšují výdaje. Pozor ale v otázce uplatňování výdajů, lze je uplatnit jen do výše příjmů a tak nižší než nulové hodnoty tento DZD nedosahuje. Také zde se část příjmů vymyká klasickému zdanění formou daňového přiznání a je opět zdaněna přímo u zdroje příjmu zvláštní sazbou daně 15 %.

4. 1. 8 Nezdanitelné části základu daně a slevy na dani aneb k výsledné daňové povinnosti poplatníka

Před vlastním výpočtem daňové povinnosti je nutno nejprve stanovit celkový ZD. Ten získáme jako součet DZD, tj. ze závislé činnosti a z funkčních požitků, z podnikání a z jiné samostatně výdělečné činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu a z ostatních příjmů. Z obecného ZD se vylučují příjmy, které by sice do určitého DZD spadaly, ale byly již zdaněny u zdroje zvláštní sazbou daně ze samostatného základu daně. ZD budeme nyní dále upravovat o položky odčitatelné od základu a o NČZD. Po tomto kroku již nic nebrání vlastnímu výpočtu daně, přesto to nebude konečná daňová povinnost, neboť většina poplatníků jistě využije slevy na dani, na které má nárok. Shrnutí, NČZD snižuje základ daně, zatím co sleva na dani daňovou povinnost.

---

¹⁷ Osvobozena je částka do výše 36 násobku minimální mzdy daného roku, tj. 36x 8 000 Kč.

K položkám odčitatelným od základu daně připadá v úvahu zejména ztráta vyměřená v předcházejících 5 zdaňovacích obdobích. Zákon nestanoví, na rozdíl od některých jiných zemí, jak velkou částku ztráty si lze, co se korunové výše týká uplatnit. Záleží na rozhodnutí poplatníka. Každopádně ztrátou z předcházejících let rozhodně nelze snižovat DZD ze závislé činnosti. Je to poměrně logické ustanovení zákona, neboť o ztrátu z podnikání dosaženou v běžném roce také nelze snižovat DZD ze závislé činnosti.

Pro zdaňovací období roku 2009 lze uplatnit celkem 6 druhů NČZD. NČZD uplatňuje poplatník na rozdíl od některých slev na dani výhradně formou daňového přiznání. Podrobný popis NČZD je uveden v **části 3. 3. 2.**

Nejnovější NČZD, které není v části 3. 3. 2 věnována pozornost, je částka za úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání. Maximálně lze odečíst 10 000 Kč, poplatníci se zdravotním postižením mají částky stanovené výše. Dalším předpokladem odpočtu je že, tyto úhrady nebyly hrazeny zaměstnavatelem a ten, kdo má příjmy podle § 7 tyto úhrady nezahrnul jako náklady na dosažení, zajištění a udržení příjmů.

Po úpravách ZD o položky odčitatelné od základu daně a o NČZD přistupuje poplatník k dalšímu kroku. Tím je zaokrouhlení ZD. Protože zde hovořím o ročním zúčtování, ZD se vždy bude zaokrouhlovat, pokud se jedná o FO na celé stokoruny směrem dolů. Následuje vynásobení tohoto ZD sazbou daně. Dalším krokem bude uplatnění položek, které snižují samotnou daň.

Mechanismus DPFO umožňuje uplatnit slevy na dani. Existuje jich několik typů, od klasických slev (např. z titulu zaměstnávání osob se zdravotním postižením), přes slevy, které nahradily dřívější NČZD až po daňové zvýhodnění. Spíše pak právnické osoby mohou uplatnit slevy z titulu investičních pobídek.

Základní sleva na poplatníka má hodnotu 24 840 Kč, a od roku 2008 na ni mají nárok i poživatelé starobního důchodu. Nárok na plnou výši slevy má poplatník i v případě, pokud by pracoval jen po část roku nebo nepobíral příjmy po celé zdaňovací období.

Další slevy jsou z titulu invalidity. Pokud poplatník pobírá částečný ID, je výše slevy stanovena na 2 520 Kč, je-li plně invalidní, částka se zvyšuje na dvojnásobek. Držitelé průkazu ZTP/P mají ještě navíc nárok na roční slevu ve výši 16 140 Kč. Poplatníci, kteří se připravují na budoucí povolání studiem, mohou uplatnit slevu v částce 4 020 Kč za rok. Aby

mohl poplatník uplatnit slevy popsané v této části, musí vždy skutečnosti rozhodné pro přiznání této slevy splnit k prvnímu dni daného měsíce. Stejně jako v případě slevy na poplatníka, jsou i tyto slevy uplatňovány měsíčně ve výši 1/12 roční částky.

Nastane-li situace, že příjmy druhého z manželů, se kterým poplatník žije ve společné domácnosti, nepřekročí za zdaňovací období zákonem určenou mez, která je pro rok 2009 i 2010 určena 68 000 Kč, může si tento poplatník uplatnit slevu na druhého z manželů ve výši 24 840 Kč. V případě, že je druhý z manželů držitelem průkazu ZTP/P zvyšuje se částka dvojnásobně. Tuto slevu lze uplatnit výhradně až v ročním zúčtování, nikoliv tedy měsíčně, jako výše uvedené slevy. Slevu v plné výši nelze uplatnit, pokud by bylo manželství uzavřeno během roku, zde je rozhodující počet měsíců trvání manželství. Na základě poměru počtu měsíců trvajícího manželství a kalendářního roku se pak výše slevy určí.

Zatím se všechny slevy daly uplatnit jen do výše vyměřené daňové povinnosti. Existuje ale ještě jedna, která kromě slevy na dani může mít i charakter daňového bonusu. Jedná se konkrétně o daňové zvýhodnění na vyživované děti v domácnosti. Toto zvýhodnění má hodnotu 10 680 Kč, a opět se řídí obdobným pravidlem ohledně dětí, které jsou držitelem průkazu ZTP/P, tzn., že částka se v tomto případě zvyšuje na dvojnásobek. Za vyživované dítě považuje zákon o DZP dítě buď nezletilé anebo zletilé, ovšem v tomto případě se musí připravovat na budoucí povolání studiem. Nárok na využití této slevy resp. bonusu ale nebudou mít všichni poplatníci, ale je takoví, jejichž roční příjem dle § 6 - § 9 ZDP bude alespoň ve výši šesti násobku minimální mzdy. Od roku 2010 je hodnota slevy resp. bonusu zvýšena na 11 604 Kč.

Z hlediska uplatnění slevy na dani na dítě limit není, lze ji uplatnit až do výše daňové povinnosti. Opačně je tomu v případě uplatnění daňového bonusu. Maximální výše, do které lze daňový bonus uplatnit je 52 200 Kč¹⁸ ročně. Daňové zvýhodnění na děti může mít tedy zároveň podobu slevy na dani i daňového bonusu. Zvýhodnění se poskytuje měsíčně ve výši 1/12 roční částky, maximální měsíční částka, kterou lze vyplatit jako daňový bonus, pak tedy bude 4 350 Kč.

Nyní již jsou provedeny i odpočty slev, známe tedy výslednou daňovou povinnost poplatníka. Přesto tímto krokem poplatník ještě neskončil. Od výsledné daňové povinnosti si ještě odečte zálohy, které zaplatil v průběhu zdaňovacího období. Tímto finálním krokem se pak dozví, zda má na dani přeplatek nebo naopak nedoplatek.

---

¹⁸ Zajímavostí je, že tato částka odpovídá počtu 4,50 dětí dle přepočtu pro rok 2010.

V případě zaměstnanců je zálohová povinnost vyrovnávána přímo zaměstnavateli, a to formou měsíční zálohy na daň. U zbývajících typů příjmů, tzn. všech kromě závislé činnosti a ostatních příjmů, je ale zapotřebí zálohovou povinnost splnit jinak. Charakteristickým rysem pro zálohy je, že je poplatník platí již v průběhu zdaňovacího období, přesto ale jeho výše daňové povinnosti není ještě známá. Aby nedocházelo k vysokým přeplatkům nebo nedoplatkům, stanovuje se výše a periodicita záloh na základě poslední daňové povinnosti poplatníka. Pokud daňová povinnost poplatníka nepřekročila v předcházejícím zdaňovacím období 30 000 Kč, má v následujícím roce do jisté míry výhodu v tom, že zálohy platit nemusí. Pololetní frekvence záloh ve výši 40 % poslední známé daňové povinnosti se týká poplatníků, kteří na DZP zaplatili v minulém období od 30 000 Kč do 150 000 Kč. Logicky nejčastěji a v nejvyšší výši budou platit zálohy ti, jejichž poslední známá daňová povinnost překročila limit 150 000 Kč. Ti platí zálohu čtvrtletně ve výši $\frac{1}{4}$ poslední známé daňové povinnosti.

Ještě jednou tedy připomínám, že po odečtení slev a záloh se poplatník dozví, zda musí doplatit, nebo zda mu bude určitá částka vrácena. Aby mohl všechny tyto kroky udělat, musí správci daně podat DAP. Ministerstvo financí za tímto účelem vydává každý rok speciální tiskopis. Obecné údaje o poplatníkovi, údaje o NČZD, o DZD, o slevách na dani či o výši zaplacených záloh jsou součástí obecné části přiznání. Dále může mít ještě další tři přílohy. První příloha slouží pro příjmy z podnikání a z jiné výdělečné činnosti. Poplatníci, kteří mají příjmy z pronájmu a ostatní příjmy musí vyplnit přílohu číslo 2. Má-li poplatník příjmy ze zahraničí je povinen k přiznání použít přílohu číslo 3. K přílohám DAP patří účetní závěrka a také veškerá potvrzení, která dokládají splnění podmínek pro uplatnění NČZD. Povinností poplatníka je vyplnit vždy jen ty přílohy, které odpovídají buď DZD nebo typům příjmů, kterých poplatník v daném zdaňovacím období dosáhl.

Poplatník je povinen podat DAP vždy, pokud jeho roční příjmy, které jsou předmětem daně, převýšily 15 000 Kč. Do tohoto limitu se nezapočítávají příjmy zdaněné přímo u zdroje srážkovou daní a příjmy od daně osvobozené. Povinnosti podat DAP se nezproštuje ten, kdo za zdaňovací období vykázal ztrátu.

DAP není povinen podat poplatník v situaci, kdy má příjmy pouze dle § 6, tzn. ze závislé činnosti a z funkčních požitků a to konkrétně pouze od jednoho anebo postupně od více

plátců, a u všech těchto plátců podepsal prohlášení k dani. Zaplacením záloh na daň, které byly srazeny z příjmů, je jeho daňová povinnost vyrovnána.

Přesto, většina poplatníků přiznání podává, neboť ne všechny slevy si lze uplatnit v rámci měsíčního zúčtování. Dále také NČZD lze ke snížení ZD použít výhradně v rámci ročního zúčtování. Z tohoto důvodu je tento krok mezi poplatníky velmi populární a rozšířený. Připomenu ještě, že pokud se poplatníci k tomuto kroku podat DAP rozhodnou, musí nejpozději do 15. února následujícího roku písemně požádat svého posledního plátce o provedení ročního zúčtování záloh a daňového zvýhodnění.

Každý poplatník by také měl podávat své DAP včas a bezchybně. V případě nedostatků může správce daně dle zákona o správě daní a poplatků uplatnit příslušné sankce. Běžná lhůta pro podání DAP je do 31. března následujícího roku, tato lhůta se pak prodlužuje o další 3 měsíce, pokud poplatníkovi zpracovává přiznání daňový poradce. I správce daně je oprávněn prodloužit lhůtu k podání DAP.

Nejen přiznání k DPFO, ale i jiná, se rozlišují na řádná, opravná a dodatečná. První podání přiznání daňového subjektu za sledované zdaňovací období, ať již ve lhůtě nebo opožděně se považuje za řádné DAP. Pokud by poplatník zjistil, že v řádném DAP má nedostatky může je odčinit podáním opravného přiznání. To lze ale podat jen za situace, že nevypršela lhůta pro podání DAP. Pokud by tyto skutečnosti zjistil až po lhůtě pro podání DAP, bude podávat přiznání dodatečné. Výhodou opravného daňového přiznání je, že správce daně, vzhledem k tomu že splatnost daně ještě nenastala, neuplatní žádné sankce. V případě dodatečného přiznání již toto neplatí a poplatníkovi nabíhá úrok z prodlení.

4. 1. 9 Spolupracující osoby jako další cesta daňové optimalizace

Se zavedením lineární sazby daně od roku 2008 spolupráce osob již není tak výhodná jako v minulosti. Hlavní výhoda – úspora na daňové progresi – totiž v případě lineární sazby nepřipadá v úvahu. Přesto toto ustanovení, na rozdíl třeba od MZD či SZM, v zákoně zůstalo. Tato skutečnost má svůj důvod. Tím je nemožnost uzavřít pracovní smlouvu mezi manžely navzájem.

Kromě druhého z manželů může být SO také jiná osoba, musí ale žít s poplatníkem ve společné domácnosti. Limit na počet osob není v zákoně stanoven. Na druhé straně je ale stanoven limit na rozdělení příjmů a výdajů.

Zjednodušeně řečeno, na SO lze rozdělit téměř všechny typy příjmů dosažených z podnikání dle § 7 ZDP¹⁹. Při rozdělování ale musí platit pravidlo, že příjmy a výdaje se rozdělují stejným poměrem. Při vlastním rozdělování se můžeme setkat se dvěma alternativami. Jinak lze rozdělovat, pokud je spolupráce pouze v součinnosti druhého z manželů, než když je SO více.

V situaci, že spolupráce je pouze s druhým z manželů, lze na tuto SO rozdělit až 50 % příjmů a výdajů, ovšem maximální částka o kterou příjmy převyšují výdaje, nesmí přesáhnout 540 000 Kč, trvá-li spolupráce celé zdaňovací období. Pokud by spolupráce trvala jen po část období, je limit, o který příjmy převyšují výdaje stanoven na 45 000 Kč za každý i započatý měsíc spolupráce. Poměr rozdělení zůstává stejný.

Pokud ale SO je jedna či více jiných osob, které žijí s poplatníkem ve společné domácnosti a nejedná se o druhého z manželů, nebo SO je jednak druhý z manželů, ale i další členové domácnosti, platí jiný způsob rozdělení příjmů a výdajů. Rozdělit lze tentokrát 30 % příjmů a výdajů mezi všechny SO jako celek. Částka, o kterou příjmy nesmí převýšit výdaje je stanovena na 180 000 Kč při spolupráci během celého zdaňovacího období, při kratší době pak 15 000 Kč za každý i započatý měsíc spolupráce.

Možnost spolupráce se na jedné straně jeví jako výhodná, neboť i jednotlivé SO si mohou v rámci podání DAP uplatnit NČZD a slevy na dani. Na druhé straně při zahájení spolupráce vyvstávají určité povinnosti. Jednak oznamovací povinnost správci daně, ale také příslušné OSSZ a zdravotní pojišťovně. To ovšem často vede k povinné účasti na těchto pojištěních, což pro některé poplatníky nejsou zanedbatelné částky. Příkladem může být spolupráce u studentů či žen na mateřské dovolené, za které by jinak platil ZP stát. Další propojení se pak může promítnout ve vazbě na sociální dávky apod.

4. 1. 10 Ekonomická krize a daň z příjmů

Ve druhé polovině roku 2008 se stejně jako v řadě jiných zemí, začínaly i v ČR projevovat první recesní signály v národním hospodářství. Naplno pak již krize zasáhla rok 2009. Jedním ze základních znaků tohoto období byla zvyšující se nezaměstnanost, zkracují se pracovní týden a s tím související dočasný pokles příjmu.

---

¹⁹ Nelze rozdělit podíly na zisku společníků v.o.s. a komplementářů k. s.

Po vzoru jiných zemí se i u nás přijala různá protikrizová opatření. Některá z těchto opatření změnila i ustanovení ZDP. Zcela novým pojmem se staly mimořádné odpisy. Kromě tedy rovnoměrných či zrychlených si můžeme u vybraného majetku pořízeného v letech 2009 a 2010 uplatnit odpisy mimořádné. Nově byl do ZDP zakotven § 30a. Odpisy jsou nákladem, náklad snižuje ZD a čím nižší ZD, tím je i nižší výsledná daňová povinnost. Aby byli podnikatelé alespoň částečně motivováni k nákupu nového majetku a neprohlubovali tím ještě více recesi, bylo rozhodnuto právě o zavedení mimořádných odpisů.

Nelze je uplatnit u jakéhokoliv majetku, týká se jen majetku hmotného, navíc musí být začleněn do první nebo druhé odpisové skupiny. Majetek v první odpisové skupině lze použitím tohoto mimořádného odpisu odepsat již za 12 kalendářních měsíců, což je velmi výrazný rozdíl oproti „klasickému“ odpisování, kde je doba po kterou se majetek odepisuje určena 3 roky.

Jak je tomu u druhé odpisové skupiny? V tomto případě se majetek odepisuje 24 měsíců, a to tak, že za prvních 12 měsíců lze uplatnit 60 % ceny majetku. Tato změna souvisí i se změnami pro finanční leasing.

Aby byly leasingové splátky uznatelné, je jednou z nutných podmínek minimální doba trvání leasingu. Ta byla zcela analogicky zkrácena dle doby mimořádných odpisů pro dané skupiny majetku.

Změna ve výši výdajových paušálů se dotkla zejména živnostníků, v oblasti řemeslných živností je hodnota stanovena až na 80 %, což je stejně, jako u příjmů ze zemědělské výroby. Také paušál u ostatních živností se zvýšil na 60 %. Výhodou pro poplatníky je, že tyto hodnoty zůstaly zachovány i v roce 2010. Naopak výdajové procento pro příjmy z podnikání podle zvláštních předpisů se sice v roce 2009 zvýšilo o 20 p. b., od roku 2010 je zpět ve své původní výši 40 %.

Z mezd či platů je povinností zaměstnavatele platit pojistné. V oblasti SP došlo také v rámci zmírnění důsledku krize k zavedení slev.

4. 2 Praktické situace zdanění příjmů

Nyní následuje několik příkladů, které nám prakticky ukážou možnosti daňové optimalizace v různých zdaňovacích obdobích vždy k stanovenému datu platné legislativy. Ve všech situacích, není-li uvedeno jinak, je cílem daňovou povinnost minimalizovat.

Příklad 1 – Daň a průměrná mzda I

K dispozici máme údaje o výši průměrných mezd v ČR v letech 1993 – 2009. Porovnejte a zhodnoťte vývoj daňové zátěže poplatníka DPFO dle výše jeho příjmů. Kromě poplatníků s průměrnou mzdou, zde byli také poplatníci, jejichž výše měsíční mzdy vždy dosáhla určitého násobku průměrné mzdy, konkrétně 0,50x, 0,75x, 1,25x, 1,50x, 1,75 x, 2,00 x, 2,25x, 2,50x, 2,75x, 3,00x a 4,00x mzdy. Poplatníci podepsali daňové prohlášení, mají 2 děti, z toho druhé dítě se narodilo 31. ledna daného roku. V rámci lepší porovnatelnosti neuplatňují poplatníci na konci zdaňovacího období žádné další NČZD popř. slevy na dani (tato modifikace je naopak součástí **příkladu 2**). Děti, které mají sledovaní poplatníci, jsou vyživované ve společné domácnosti s poplatníkem, poplatníci jsou rezidenty ČR. Žádných dalších příjmů za sledované období poplatníci nedosáhli.

Tab. 4. 1 Průměrná mzda v (v Kč) v ČR v letech 1993 – 2009

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Výše mzdy	5 904	7 004	8 307	9 825	10 802	11 801	12 797	13 219	14 378
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	-
Výše mzdy	15 524	16 430	17 466	18 344	19 546	20 957	22 691	23 598	-

Řešení příkladu 1

Podrobný postup řešení je obsažen v **přílohách č. 9a – 9q**, grafická prezentace pak v **příloze č. 10**.

Hlavním cílem je určit efektivní sazbu daně a porovnat, zda se v souladu s růstem mezd v hospodářství přímo úměrně měnila i daňová zátěž či nikoliv.

Tab. 4. 2a Vývoj efektivních sazeb daně z příjmů FO v letech 1993 – 2000 (v %)

NPPP	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0,75	2,12	2,71	3,37	4,16	4,23	3,50	2,94	3,27
1,00	4,83	5,42	5,78	6,40	6,46	5,91	5,49	5,73
1,25	6,47	6,84	7,22	7,75	7,79	7,36	7,02	7,21
1,50	7,55	8,11	8,92	9,15	9,41	8,94	8,50	8,78
1,75	8,68	9,42	10,12	10,34	10,56	10,16	9,79	10,03
2,00	9,75	10,42	11,15	11,44	11,46	11,08	10,75	10,96
2,25	10,59	11,21	12,32	12,60	12,61	12,23	11,79	12,11
2,50	11,27	12,25	13,25	13,55	13,54	13,19	12,80	13,09
2,75	12,07	13,12	14,28	14,86	14,35	13,98	13,62	13,89
3,00	12,87	13,83	15,40	15,95	15,48	15,12	14,51	14,94
4,00	15,72	17,22	18,49	18,97	18,61	18,35	17,88	18,20

Tab. 4. 2b Vývoj efektivních sazeb daně z příjmů FO v letech 2001 – 2009 (v %)

NPPP	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
0,50	0,00	0,00	0,17	0,36	-2,97	-5,87	-4,77	-13,69	-12,53
0,75	3,26	3,98	4,49	4,61	2,40	0,89	1,94	-2,38	-1,66
1,00	5,72	6,27	6,65	6,74	6,11	4,82	5,65	3,28	3,78
1,25	7,21	7,84	8,37	8,60	8,39	7,96	8,90	6,67	7,05
1,50	8,81	9,45	9,89	10,09	10,39	10,28	11,06	8,94	9,22
1,75	10,06	10,60	10,98	11,33	12,04	12,41	13,46	10,55	10,78
2,00	10,98	11,77	12,32	12,65	13,52	14,36	15,27	11,76	11,94
2,25	12,18	12,89	13,38	13,67	15,13	15,87	16,69	12,71	12,85
2,50	13,14	13,79	14,45	15,00	16,41	17,09	17,82	13,46	13,57
2,75	13,94	14,96	15,68	16,18	17,47	18,08	18,75	14,08	14,17
3,00	15,09	15,23	16,70	17,17	18,80	18,90	19,52	14,59	14,66
4,00	18,32	19,04	19,53	19,88	20,76	21,18	21,64	15,75	16,01

Po celé sledované období se daňová sazba chová ve sledovaném intervalu jako progresivní. Vzhledem k tomu, že v letech 2008 a 2009 uvádí zákon jen jednu sazbu daně, může být toto zjištění poněkud překvapující.²⁰ Platí tedy, že čím vyšší násobek průměrné mzdy poplatník vydělal, tím také vyšší sazbou byl jeho příjem zdaněn. Efektivní sazba daně byla kolísavá. Růstový trend trval do roku 1997, v tomto roce jsme si mohli poprvé povšimnout poklesu efektivní sazby daně, avšak pouze u poplatníků s nadprůměrnou výší příjmů. Hlavním důvodem zde byla skutečnost postupně zvyšujícího se rozpětí daňových pásem.

Všechny skupiny poplatníků si polepšily v roce 1998, důvodem bylo zvýšení rozpětí daňových pásem a také NČZD. V tomto trendu pokračoval i rok 1999. Mezi léty 2000 až 2007 se efektivní sazba daně poplatníkům až na výjimky pozvolna zvyšovala. Osoby s podprůměrnými příjmy mohly naopak v letech 2005, 2006 a 2007 zaznamenat pokles. Důvodem bylo jednak nahrazení NČZD na dítě slevou na dani, a pokles sazby daně v prvním a druhém pásmu z 15 % na 12 %, resp. z 20 % na 19 %. Také došlo ke zvýšení rozpětí těchto pásem.

Zlomem ve spíše rostoucím trendu daňové zátěže se stal rok 2008. Všechny příjmové skupiny zaznamenaly pokles sazby. Nejvýznamnější byl u osob nízkopříjmových, neboť došlo k poměrně radikálnímu zvýšení nejpoužívanějších slev na dani. Ti, jejichž příjem byl nadprůměrný, také získali poměrně dost, neboť sazba daně byla pro všechny 15 %.

Za povšimnutí stojí zajisté poplatníci s nízkým příjmem, tj. 0,50 násobkem průměrné mzdy. Po sledované období neplatili DZP buď vůbec nebo jen minimálně. Výhodné pro ně

²⁰ Výpočet ukazatelů intervalové progresivity za rok 2008 je uveden v **příloze č. 11**.

bylo zavedení daňového bonusu, nejenže od tohoto období daň neplatili, ale také jim byl vyplacen již zmíněný daňový bonus, na který měli nárok v důsledku vyživovaných dětí ve společné domácnosti.

Ti, jež mají příjem ve výši průměrné mzdy, mohli zaznamenat reálné zdanění cca 5 % – 7 %. Výrazného snížení mohli zaznamenat, a nejen oni, mezi léty 2007 a 2008, kdy došlo ke změně techniky výpočtu daňové povinnosti.

Poslední zajímavostí tohoto příkladu je údaj u poplatníka s 4,00 násobkem průměrné mzdy pro roky 2008 a 2009, efektivní sazba daně je cca 16 %, i když sazba daně v zákoně uvádí 15 %. Hlavním důvodem je, že za základ daně je považována SHM, nikoliv jen hrubá mzda po odečtení příspěvku na SP a ZP, jak tomu bylo v dřívějších letech.

Příklad 2 – Daň a průměrná mzda II

Na základě údajů z českého statistického úřadu o výši průměrných mezd z let 1993-2009 určete výslednou daňovou povinnost poplatníka A za jednotlivá zdaňovací období. Předpokládejte tyto podmínky: poplatník je daňový rezident ČR, má podepsáno daňové prohlášení, žádných dalších příjmů za zdaňovací období nedosáhl.

Tab. 4. 3 Průměrná mzda (v Kč) v ČR v letech 1993 – 2009

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Výše mzdy	5 904	7 004	8 307	9 825	10 802	11 801	12 797	13 219	14 378
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ²¹
Výše mzdy	15 524	16 430	17 466	18 344	19 546	20 957	22 691	23 598	24 731

Kromě skutečnosti, že poplatník podepsal daňové prohlášení, je nutno ještě podotknout, že je poživatel částečného invalidního důchodu, má v domácnosti na konci zdaňovacího období 1 vyživované dítě, které se připravuje na budoucí povolání soustavným studiem. Starší dcera pak studium v červnu daného roku ukončila a od července již nastoupila do zaměstnání a není tedy vyživovanou osobou. Poplatník si také měsíčně spoří na soukromé penzijní připojištění částku 700 Kč²², dále poskytl dar základní škole ve výši 1 000 Kč, je také členem odborové organizace u svého zaměstnavatele, zde zaplatil za kalendářní rok na příspěvcích v letech 1993 – 1999 částku 500 Kč, od roku 2000 pak za každý rok 800 Kč.

²¹ Údaj o průměrné mzdě pro rok 2010 byl odhadnut s využitím matematické funkce v softwaru MS office Excel, viz také **příloha č. 12**.

²² Tuto částku spoří až od zdaňovacího období 1994, neboť bylo zavedeno až zákonem č. 42/1994 o penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Sledovaný poplatník získal v roce 1994 výhodný úvěr ve výši 1 000 000 Kč k financování bytových potřeb (nákup bytu od bytového družstva do osobního vlastnictví). V souvislosti s tímto úvěrem platí ročně na úrocích částku 2 000 Kč. Dále předpokládáme, že v letech 2006 a 2007, kdy bylo možno využít SZM, poplatník podmínky stanovené zákonem pro jeho uplatnění nesplnil. Poplatník A si také měsíčně od roku 2000 spoří na soukromé životní pojištění, roční zaplacené pojistné činí 1 200 Kč. Ve všech případech jsou splněny další zákonem stanovené podmínky, pro uplatnění snížení daňové povinnosti.

Řešení příkladu 2

Výpočtu daňovou povinnost poplatníka A za požadované roky, uplatním vždy veškeré možné způsoby, které zajistí minimalizaci daňové povinnosti (tj. veškeré možné slevy, NČZD). Při výpočtech je nutno vycházet vždy z platného zákona v konkrétním zdaňovacím období.

Postup výpočtu je obsažen v **příloze č. 13**. O výsledné daňové povinnosti pojednává následující tabulka.

Tab. 4. 4a Výsledná DP poplatníka v letech 1993 – 2010 v Kč

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Hrubý příjem	70 848	84 048	99 684	117 900	129 624	141 612	153 564	158 628	172 536
Výše daně	3 045	4 215	5 610	7 485	8 400	8 370	8 625	8 925	9 585
Podíl D/D v %	4,30	5,01	5,63	6,35	6,48	5,91	5,62	5,63	5,56

Tab. 4. 4b Výsledná DP poplatníka v letech 1993 – 2010 v Kč

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ²¹
Hrubý příjem	186 288	197 160	209 592	220 128	234 552	251 484	272 292	283 176	296 772
Výše daně	11 385	12 810	13 860	13 540	11 398	14 210	10 635	12 420	13 839
Podíl D/D v %	6,11	6,50	6,61	6,15	4,86	5,65	3,91	4,39	4,66

Pozn.: D/D = podíl daně k důchodu poplatníka.

Výsledná daňová povinnost poplatníka ve sledovaném období se měnila. Na změny mělo velký vliv zavádění nových NČZD nebo slev na dani. Podíl daně z příjmů k celkovému příjmu poplatníka byl v rozmezí cca 4 – 7 %.

I když se někteří domnívají, že na výši daňové povinnosti má vliv jen sazba daně, příklad nás přesvědčil, že tomu není tak. V období platnosti klouzavě progresivní sazby byly příjmy až na roky 2005 – 2007 vždy zdaněny nejnižší sazbou daně, přesto jsme mohli do roku 1997 včetně zaznamenávat nárůst daňové povinnosti. K poklesu daňové zátěže došlo až v roce 1998, kdy byla zavedena NČZD v podobě zaplacených úroků z hypotečního úvěru.

Za povšimnutí stojí také období mezi léty 2001 a 2002, kdy opět došlo ke zvýšení podílu daně z příjmů na celkových příjmech poplatníka, i když v tomto období již existovaly jako NČZD zaplacené příspěvky na penzijní a soukromé životní pojištění.

Ve zdaňovacím období roku 2005 se poplatník A poprvé se svými příjmy dostal v rámci zdanění i do druhého daňového pásma, stejná situace se opakovala i v následujících dvou pozorovaných letech.

A tak zatímco mezi roky 2004 až 2006 se daňová zátěž poplatníka snižovala, v roce 2007 se naopak zvýšila. Důvodem zde nebylo zvýšení sazby daně ani jiné skutečnosti v zákoně o DZP nebo v souvisejících předpisech, ale spíše silný ekonomický růst ČR a tím pádem i růst průměrné mzdy.

Nejrazantnější pokles daňové zátěže můžeme vidět v roce 2008, sazba daně byla již v jednotné výši 15 %, výrazně se zvýšily slevy na dani a po vzoru jiných evropských zemí i u nás pokračuje trend snížení daňové zátěže v oblasti příjmů a naopak zvýšení v oblasti spotřeby.

Závěrem z příkladu je zjištění, že ustanovení zákona o daních z příjmů se velice často novelizují, nastávají situace, kdy poplatník novelizací získává i kdy ztrácí. Grafická prezentace výsledků je obsažena v **příloze č. 13**. Nejnižší daňovou zátěž měl poplatník v letech 1993 a 2008, nejvyšší v roce 2004.

Modifikace příkladu 2

Nyní budu řešit stejný příklad, s tím, že u poplatníka předpokládám, že podepsal daňové prohlášení, je bezdětný, nespoří si na penzijní ani soukromé životní pojištění, neplatí úroky z hypotečních úvěrů, není členem odborové organizace ani neposkytuje žádné dary. V platnosti zůstává pouze předpoklad, že jeho měsíční příjem se rovná průměrné hrubé mzdě v ČR. Úkolem je opět porovnat daňovou povinnost v jednotlivých letech.

Řešení příkladu

Řešení příkladu je obdobné předcházejícímu, poplatník má nárok pouze na uplatnění NČZD nebo slev vztahující se k jeho osobě. Detailní postup výpočtu je opět proveden v souladu se všemi ustanoveními platnými pro daný rok a je obsažen v **příloze č. 14**.

Tab. 4. 5a Výsledná DP poplatníka v letech 1993 – 2010 v Kč

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Hrubý příjem	70 848	84 048	99 684	117 900	129 624	141 612	153 564	158 628	172 536
Výše daně	6 120	7 695	9 480	11 505	12 720	13 788	14 910	15 660	17 120
Podíl D/D	8,64	9,16	9,51	9,76	9,81	9,74	9,71	9,87	9,92

Tab. 4. 5b Výsledná DP poplatníka v letech 2002 – 2010 v Kč

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ²¹
Hrubý příjem	186 288	197 160	209 592	220 128	234 552	251 484	272 292	283 176	296 772
Výše daně	19 520	21 420	23 600	25 440	23 304	26 212	30 285	32 070	34 800
Podíl D/D	10,48	10,86	11,26	11,56	9,94	10,42	11,12	11,33	11,73

Pozn.: D/D = podíl daně k důchodu poplatníka v %

I zde platilo, že výsledná daňová povinnost poplatníka v jednotlivých letech nezůstala stejná. Tentokrát byla daňová zátěž vyšší oproti předcházejícímu příkladu, neboť poplatník neuplatňoval kromě NČZD na poplatníka žádné další. I u slev měl nárok pouze na uplatnění základní slevy na poplatníka. Navíc také základ daně byl často zdaněn nejen prvním pásmem, jak tomu bylo většinou u předcházejícího zadání. Tyto skutečnosti způsobily, že podíl daňové zátěže se stále zvyšoval, i když byly zaváděny nové NČZD, řada těchto částí se zvyšovala. Obdobně tomu platilo i u slev na dani.

Mezi faktory, které snižovaly daňovou povinnost, patřily zvýšení NČZD na poplatníka a zvyšování rozpětí jednotlivých daňových pásem v případě použití klouzavě progresivní sazby daně. V roce 2006 se podíl daně z příjmů k hrubému příjmu poplatníka snížil za doby platnosti klouzavě progresivních sazeb nejvýznamněji. Celkově se za sledované období pohyboval v hodnotách od 8,6 % do 11,7 %.

Závěrem z tohoto příkladu je, že poplatník nesplňuje podmínky pro uplatnění dalších položek, které mohou výslednou daňovou povinnost snížit. Pokud by chtěl poplatník v následujících letech minimalizovat svojí daňovou povinnost, měl by se snažit splnit další požadované podmínky pro uplatnění některých NČZD nebo slev na dani. K těm nejpopulárnějším možnostem patří třeba uzavření smlouvy o penzijním připojištění či soukromém životním pojištění, které jsou mnohými poplatníky v ČR silně využívány. Hlavním důvodem je, že si poplatník spoří část peněz do budoucna pro svoji potřebu a navíc si tyto naspořené částky může uplatnit právě jako NČZD a tím pádem tak snížit svojí daňovou povinnost. I v tomto případě je grafická prezentace výsledků obsažena v příloze k této práci.

Příklad 3 – Společné zdanění manželů

Manželé Novákoví dosáhli za zdaňovací období roku 2005 následujících příjmů. Pan Novák vykázal tyto druhy příjmů ve stanovené výši: je společníkem firmy ABC, s. r. o., jeho měsíční výše odměny je 25 000 Kč, dále pronajal dva zemědělské stroje, jedná se o pravidelný pronájem, celková výše příjmu z tohoto pronájmu byla za zdaňovací období vyčíslena na 30 000 Kč. Vzhledem k dobrým klimatickým podmínkám a bohaté úrodě prodal pan Novák část své vypěstované úrody, celkem utržil 20 000 Kč. Pan Novák také půjčil společníkovi F firmy ABC, s. r. o. 30 000 Kč se splatností do konce června. Vzhledem k tomu, že společník F tuto pohledávku nesplatil, rozhodl se pan Novák postoupit tuto pohledávku jinému společníkovi G ve firmě, ten si ji zakoupil za 27 000 Kč. Na konci srpna společník F vyrovnal svojí pohledávku vůči společníkovi G, splacená částka včetně úroků za pozdní platbu byla 32 000 Kč.

Paní Nováková pracuje jako prodavačka, její celkový roční příjem je 122 000 Kč. Její zaměstnavatel, firma ELEKTRO, a. s., v průběhu roku umožnila nákup vybraných elektrospotřebičů za zvýhodněnou cenu oproti běžné prodejní ceně, a to konkrétně osobní počítač za 22 000 Kč (běžná prodejní cena je 25 000 Kč), myčku na nádobí za 10 000 Kč (běžná prodejní cena je 12 000 Kč) a digitální fotoaparát za 3 000 Kč (běžná prodejní cena je 6 000 Kč). Všechny tyto zvýhodněné nabídky výše uvedené zaměstnankyně prodejny ELEKTRO, a. s. využila. Paní Nováková dále dostala od svých rodičů peněžitý dar ve výši 50 000 Kč. Oba manželé mají podepsáno daňové prohlášení, mají 1 vyživované dítě v domácnosti, které nemá žádné své příjmy. Pan Novák si měsíčně spoří na penzijní připojištění 2 000 Kč, paní Nováková je členkou odborové organizace, na příspěvcích zaplatila celkem 1 200 Kč. Dále byla za zdaňovací období 1x darovat krev.

Určete daňovou povinnost manželů a porovnejte její výši se situacemi, kdy je a kdy není použito společné zdanění manželů. Určete také daňovou povinnost pro rok 2006 a porovnejte její výši s rokem 2005.

Řešení příkladu 3

Vlastní řešení příkladu je z důvodu rozsáhlosti a značného množství tabulek umístěno v **příloze č. 15**.

Nejprve zdaním tyto příjmy dle ustanovení zákona platných pro rok **2005**

- a) Při použití společného zdanění manželů - celková daňová povinnost **45 040 Kč**.
- b) Společné zdanění manželů nebude použito - celková daňová povinnost **47 845 Kč**.

Nyní provedu totéž pro rok **2006**

- a) Při použití společného zdanění manželů - celková daňová povinnost **35 972 Kč**
- b) Společné zdanění manželů nebude použito - celková daňová povinnost **40 147 Kč**

Tentokrát se daňová povinnost poplatníka v roce 2006 při porovnání s rokem 2005 snížila (a to jak v situaci kdy poplatníci využili, i za situace kdy nevyužili společného zdanění manželů). Za příčiny této skutečnosti považuji změnu daňových sazeb. Zatímco pro rok 2005 byly sazby daně pro první a druhé pásmo 15 % a 20 %, v roce 2006 to bylo jen 12 % a 19 %, navíc se také zvýšilo rozpětí pro první pásmo.

V roce 2006 také došlo k nahrazení NČZD slevami na dani, hlavním důvodem této změny bylo dosáhnout vyšší daňové spravedlnosti. I tento krok je důvodem nižší daňové zátěže. V obou sledovaných obdobích bylo pro rodinu výhodné využít velmi dobrého institutu, jak snížit celkovou daňovou zátěž rodiny – SZM. Hlavní výhodnou je možnost úspory díky klouzavě progresivní sazbě daně. Zatímco příjmy pana Nováka patřily k mírně nadprůměrným, zaměstnavatel paní Novákové vyplácí mzdu naopak podprůměrnou. Díky možnosti rozdělit si společný ZD na dvě poloviny dojde k situaci, že příjmy rodiny jako celku jsou zdaněny jen v pásmu jedna a dvě. Kdyby SZM nevyužili, byla by část příjmů pana Nováka zdaněna sazbou ve třetím pásmu, která pro oba sledované roky byla 25 %.

Z hlediska daňové optimalizace pan Novák sice uplatňuje nejvyšší možnou NČZD na zaplacené penzijní připojištění, část těchto příspěvků ale odečíst nelze, a to kvůli stanovenému jak dolnímu tak hornímu limitu pro uplatnění těchto částek.

Pro rodinu Novákovu je jednoznačně tedy lepší využít SZM, jejich daňová povinnost je vždy o několik tisíc nižší, než kdyby SZM nebylo uplatněno.

Příklad 4 – Zdanění příjmů rodiny v letech 2007 a 2008

Jaké výše daňové povinnosti dosáhli pan a paní Davidovi, měli – li ve sledovaném roce strukturu níže uvedených příjmů?

Pan David: pracuje jako ředitel reklamní agentury, celková výše jeho příjmů z této činnosti činí 260 000 Kč. Je rovněž akcionářem ve společnosti Stavby, a. s., výše vyplacených podílů na zisku byla 25 000 Kč. V průběhu roku pan David také obchodoval s cennými papíry – opcemi. První opci zakoupil za 10 000 Kč a prodal za 12 000 Kč, druhou opci zakoupil za 4 000 Kč a prodal za 2 000 Kč. Dále vlastní nemovitost na venkově, kterou v letních měsících pravidelně pronajímá, celková výše nájmu byla 100 000 Kč, výdaje, které prokázal, dosáhly 29 000 Kč. V lednu daného roku zakoupil osobní automobil za 400 000 Kč, vzhledem k tomu, že s ním nebyl spokojen, prodal jej v červnu téhož roku za 330 000 Kč. Pan David si spoří na

soukromé životní pojištění měsíčně 1 000 Kč, poskytl dar politické straně v hodnotě 25 000 Kč (vše doloženo darovací smlouvou), má 2 vyživované děti (7 a 9 let), které žijí ve společné domácnosti manželů.

V souladu s uzavřenou kolektivní smlouvou poskytuje marketingová agentura všem svým zaměstnancům ročně 2 000 Kč příspěvek na nákup vitamínů (v peněžité formě), během měsíce července a srpna zajistila na své náklady agentura bezplatné poskytování nealkoholických nápojů v ceně 500 Kč. V průběhu roku poskytl zaměstnavatel panu Davidovi také příspěvek na dovolenou v částce 5 000 Kč, toto plnění bylo dopředu sjednáno v kolektivní smlouvě. Na soukromé životní pojištění přispívá agentura měsíčně částkou 500 Kč. Poplatník byl také během sledovaného období několikrát na služební cestě. V souladu s ustanovením zákoníku práce mu bylo proplaceno stravné dle ustanovení § 163 v zákoníku práce v nadlimitní výši, než tento paragraf stanovuje, konkrétně se jednalo o částku 400 Kč (1x 200 Kč v měsíci květnu a 1x 200 Kč v měsíci září).

Paní Davidová: působí jako soukromá podnikatelka, za sledované období dosáhla příjmů ve výši 400 000 Kč, výdaje vyčíslila na 228 124 Kč. Druh prováděných činností patří podle zákona do kategorie živnosti neřemeslných. Manželka pana Davida pracovala ještě dále na dohodu o pracovní činnosti v zemědělské firmě, kde vypomáhala s administrativními pracemi, zde podepsala daňové prohlášení, úhrn jejích hrubých mezd je 120 000 Kč. Po dobu 3 měsíců působila paní Davidová také v místní neziskové organizace, rovněž i zde pomáhala v oblasti administrativy, i v tomto případě podepsala dohodu o pracovní činnosti, výše její měsíční mzdy za tuto činnost činila 11 000 Kč. Paní Davidová si spoří na penzijní připojištění 650 Kč měsíčně, na úrocích z hypotečního úvěru, který použila na bytové potřeby, zaplatila 2 500 Kč. Na svém podnikatelském účtu dosáhla celkových ročních úroků 105 Kč. Vzhledem ke své nízké daňové povinnosti v minulém zdaňovacím období není paní Davidová povinna platit zálohy na daň z příjmů, zálohy na ZP a SP platí v minimální výši.

Určete daňovou povinnost obou manželů v roce 2007 a 2008 za předpokladu, že pro rok 2007 se rodina rozhodla, je-li to možné, využít SZM. Oba manželé jsou rezidenty ČR a mají podepsáno daňové prohlášení.

Řešení příkladu 4

I v tomto případě je použito již zavedené pravidlo – detailní postup řešení příkladu je obsahem **přílohy č. 16**.

Celková daňová povinnost rodiny za rok 2007 = 25 937 Kč + 46 112 Kč = 72 049 Kč

Celková daňová povinnost rodiny za rok 2008 = 12 285 Kč + 36 780 Kč = 49 065 Kč

Rodina Davidová zaplatila na daních z příjmů v roce 2008 o 22 984 Kč méně než v roce předcházejícím. Důvodem je snížení sazby daně (pokles v některých případech z 25 % na 15 %), zvýšení slev na dani (výrazné zvýšení slevy na poplatníka). Za povšimnutí stojí i to, že oběma poplatníkům se daňová povinnost snížila zhruba o stejnou absolutní částku.

Aby bylo dosaženo nižší daňové povinnosti, je pro pana Davida výhodnější u příjmů z pronájmu uplatnit výdaje paušálem ve výši 30 %, neboť tato částka je vyšší než skutečně prokázané výdaje. Opačná situace je u jeho manželky u příjmů z podnikání, kde je výdajový paušál určen 50 %, avšak skutečné výdaje jsou vyšší.

Pro paní Davidovou by bylo výhodné v rámci daňové optimalizace, splní – li podmínky uvedené v zákoníku práce, vykonávat pomocné práce v oblasti administrativy na dohodu o provedení práce místo dohody o pracovní činnosti. Z odměn u dohod o provedení práce není povinnost odvádět SP a ZP, čímž uspoří poplatník poprvé. Druhá úspora se nachází ve skutečnosti, že hrubá mzda se rovná SHM.

Při porovnání výše daně mezi léty 2007 a 2008 obvykle docházíme ve většině případů k výsledku, že daňová zátěž je nižší. Přesto výjimečně nastávaly situace opačné – a to, že se daňová povinnost zvýšila. Byly to případy, kdy poplatník pracoval na dohodu o pracovní činnosti se mzdou do výše 5 000 Kč.

Příklad 5 – Snížení sazby daně x snížení sazby na SP

Příklad 6 – Spolupracující osoby v roce 2009

Vybrané výsledky z pátého a šestého příkladu této práce jsou zpracovány i do daňového přiznání. Z důvodu zařazení vyplněných přiznání do příloh, jsou z důvodu lepší provázanosti a komplexnosti zařazeny tyto příklady také v přílohách. Viz **příloha č. 17a a 18a**.

4. 3 Vlastní návrh, jak zdaňovat příjmy

Možností jak zdaňovat příjmy je, jak bylo vidět z předcházejících částí práce, opravdu mnoho. Také ve světě se setkáváme s různými daňovými systémy, ukládání daní je totiž suverénitou každého státu. V řadě zemí jsou příjmy nadále zdaňovány klouzavě progresivní sazbou daně²³, existují ale i země, kde obdobně jako v ČR je sazba daně lineární²⁴.

---

²³ Např. Německo, Polsko, Rakousko.

²⁴ Např. Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovensko.

Také výše sazby je značně odlišná. Odpověď na to, která sazba a jaký systém zdanění je optimální, není jednoduchá. Na jedné straně sice poplatníci prostřednictvím daní odevzdávají státu část svých prostředků, na druhé straně stát tyto prostředky vrací prostřednictvím veřejných statků a služeb. Vše je také dáno historickými zvyklostmi. Existují státy, které jsou na sociální politiku značně štědré, tam je ale i vysoká daňová zátěž. Stejně tak se ve světě vyskytují i protipóly těchto situací. Úroveň daňové zátěže v zemi však nelze hodnotit jen prostřednictvím daňové sazby, jak se část veřejnosti domnívá. Je třeba vzít v úvahu i NČZD, slevy na dani, případně odpočitatelné položky. Teprve toto zohlednění vypovídá o skutečné úrovni daňové zátěže.

V současné době si můžeme v řadě zemí (a také v ČR) všimnout trendu, kdy dochází ke zvýšení daňové zátěže v oblasti spotřeby zvyšováním nepřímých daní, zatížení přímými daněmi naopak klesá.

V závěrečné části práce stručně nastíním svoji představu, jak zdaňovat příjmy fyzických osob. Poměrně hodně sporů lze vidět už při samotném stanovování daňové sazby. Je výhodnější klouzavě progresivní sazba nebo lineární? Která z nich je pro poplatníka více spravedlivější? I když dle daňové teorie zásada spravedlnosti říká, že kdo má vyšší příjmy, měl by platit i vyšší daně, je dle mého názoru pro ekonomiku prospěšnější lineární sazba. Čím vyšší a vyšší daňová sazba bude nastavena, tím také více z hrubých příjmů odvede poplatník na dani, což může působit značně demotivačně. Pak dochází k situacím, kdy poplatníci pod vidinou vysokého zdanění budou raději pracovat méně. Další čistý příjem jim již není vykompenzován ztrátou, kterou pocítují obětováním svého volného času prací. Důsledkem může být i zatajování některých činností, snaha o daňové úniky, což není ani pro stát prospěšné. Studie ukazují, že v případech, kdy je daň nižší jsou poplatníci více ochotni přiznávat své příjmy, než při vyšší daňové zátěži. Příkladem popisovaného může být i Lafferova křivka²⁵, která vyjadřuje, jak se mění příjmy do státního rozpočtu vzhledem k daňové sazbě. Při velmi vysoké sazbě daně jsou příjmy nízké, protože se rozvíjí šedá a černá ekonomika v hospodářství. Nejvyššího příjmu je naopak dosaženo v tzv. Lafferově bodě, jakou hodnotu ale má tento bod mít, se zatím nepodařilo zjistit. V tomto bodě je také dosaženo maximálního produktu ekonomiky.

---

²⁵ Dle Lafferovy křivky objem příjmů do státního rozpočtu z daní po dosažení svého maxima s rostoucí daňovou sazbou klesá. Autorem této křivky byl ekonom proudu ekonomie strany nabídky Arthur Laffer. Hlavní myšlenkou tohoto směru bylo snižování daňové zátěže, která měla oživit ekonomiku v USA. Směr vznikl v průběhu 70. let minulého století.

Dle mého názoru by v ekonomice byla, jak jsem již uvedl, více prospěšná lineární daňová sazba, tzn. taková, která je i v ČR. Otázka jaký typ sazby daně vybrat je již vyřešena. Zbývá ještě stanovit její výši. Jen při pohledu do daňových systémů EU lze vidět velmi vysokou pestrost a různorodost. Nejnižší sazba daně z příjmů byla v roce 2008 v Bulharsku – 10 %, nejvyšší naopak v Dánsku – až 59 %. V rámci různých volebních programů se nad otázkou sazby, případně sazeb daně velice často diskutuje. Otázku sazby daně bych ale prozatím odložil, neboť samotná sazba daně nemá až tak velkou vypovídací schopnost a přešel bych raději k NČZD, případně slevám na dani.

4. 3. 1 Nezdánitelné části základu daně

NČZD, slevy na dani a odčitatelné položky jsou určitě dobrou věcí, v naší daňové praxi fungují delší dobu, poplatníci jsou na ně již zvyklí a tak určitě není důvod je v zákoně neponechat. Myslím si, že i prostřednictvím těchto položek by mohli být poplatníci určitým způsobem motivováni. V současné době si tohoto lze všimnout tím, že jako NČZD existují třeba zaplacené příspěvky na penzijní připojištění. To, že si poplatník do stáří spoří určitou část peněz je výhodné nejen pro něj, ale i pro stát, neboť právě ten má stále větší problémy se získáváním prostředků k vyplácení důchodů. A dle názoru vlád jak levicových tak pravicových je reforma penzijního systému v ČR velmi nutná, neboť demografická struktura obyvatelstva se za poslední roky změnila.

Obdobnou NČZD jsou i dary. Pokud má poplatník ve svém rozpočtu určité prostředky navíc a rozhodne se je darovat například charitativní organizaci, není důvod, proč by si o hodnotu tohoto daru nemohl snížit základ daně. Ti, kteří poskytují dary, jejichž úhrnná hodnota ale nedosáhne 1 000 Kč za zdaňovací období, si v konečné fázi nemohou odečíst nic. Zde by se dalo zauvažovat o snížení této minimální hranice, případně o jejím zrušení. V obdobné analýze by se dalo pokračovat i o dalších NČZD. K této oblasti bych ani neměl výraznějších připomínek, snad jen ještě v oblasti již popsaného penzijního připojištění by se jeden námět našel. Zaplacené příspěvky na penzijní připojištění jsou sice NČZD, je zde ale stanoven horní limit, a ten může být pro některé poplatníky demotivační. Optimální by podle mě bylo zvýšení horního limitu, a to zejména pro starší poplatníky, u kterých je otázka penzijního připojištění aktuálnější.

Poměrně významným problémem nejen ekonomiky ČR je nezaměstnanost. A to zejména ta dlouhodobá. Nenašla by se prostřednictvím daní určitá cesta, jak přimět občany k tomu, aby si hledali práci? Určitě ano, a to nejen přes NČZD, ale také prostřednictvím zavedením slev na dani, popřípadě snížením sociálních dávek a podpor v nezaměstnanosti.

Někteří zde ale mohou oponovat tím, že na trhu práce se vyskytují tzv. rizikové skupiny. K nim patří absolventi škol a také osoby v předdůchodovém věku nebo s nízkým vzděláním. Pro skupinu osob bez vzdělání nebo s nízkým vzděláním by se dala kupříkladu zavést NČZD, za další absolvované vzdělávací a rekvalifikační kurzy. Moje představa je taková, že by si tento kurz zaplatily samy, ale v okamžiku, kdy již práci naleznou, mohou částku za něj zaplacenou odečíst od základu daně třeba v rámci ročního zúčtování. Tím by se zároveň vyřešil i problém, kdy řada osob kurz absolvuje, ale po jeho absolvování si práci stejně nehledá. Řešením může být i podpora firem, které vytvářejí nová pracovní místa, to je však spíše problematika zdanění právnických osob. Přehled navrhovaných změn včetně jejich konkrétní výše je obsažen v následující tabulce.

Tab. 4. 6 Nezdanitelné části základu daně

NČ	Současná úprava	Návrh úpravy
Na penzijní připojištění	12 000 Kč po odpočtu 6 000 Kč	12 000 Kč po odpočtu 6 000 Kč, pro osoby nad 50 let 24 000 Kč po odpočtu 6 000 Kč
Dary	Max 10 % ze ZD, minimální hodnota darů 1 000 Kč	Maximálně lze odečíst 15 % od základu daně, minimální hodnota darů není limitována
Na vzdělávací a rekvalifikační kurzy	-	20 000 Kč za zdaňovací období, podmínkou je využití znalostí z těchto kurzů v dané pozici, na kterou byl poplatník přijat, nebo na které se nachází

4. 3. 2 Slevy na dani a jejich inovace

Zůstanu na chvíli ještě u nezaměstnanosti. Jak již bylo uvedeno, největším problémem tohoto makroekonomického ukazatele je dlouhodobá nezaměstnanost. Řada nezaměstnaných není dle mého názoru dostatečně motivována k tomu, aby si hledala zaměstnání. Vidina vyplácení různých sociálních dávek je k tomu zcela svádí. Řešením by mohlo být i zavedení slevy na dani pro poplatníka, který byl po stanovenou dobu nezaměstnaný a nyní si našel nové zaměstnání. Toto zvýhodnění by pak dostával po určitou dobu, dejme tomu jednoho roku. Vzhledem k tomu, že by ale mohly nastávat situace, kdy by slevy na dani vlivem nižší daňové povinnosti nebyly zcela uplatněny, mohl by zde být řešením tzv. daňový bonus, jako je tomu v současné době u vyživovaných dětí. V praxi by to znamenalo, že část slevy, která převýšila hodnotu daňové povinnosti, bude vyplacena navíc. Nutné by dozajisté bylo správně stanovit konkrétní výši této částky – slevy na dani, případně bonusu. Aby navíc nedocházelo k zneužití této slevy/bonusu je nutné ještě i stanovit minimální dobu, po kterou by musel sledovaný zaměstnanec pracovat, dle mého názoru by minimální doba měla být stanovena na 24 měsíců.

Pokud by z vlastní viny, tzn. vlivem porušování pracovní kázně, o zaměstnání přišel, musel by tuto slevu zpětně vrátit.

Také pro stranu zaměstnavatele by v této oblasti mohly nastat změny. I když se dnes úřad práce snaží motivovat vytváření nových míst pro absolventy v rámci aktivní politiky zaměstnanosti, vidina možných daňových úspor by mohla zaměstnavatele k tomuto kroku přispět ještě více. A tato myšlenka by nemusela zůstat jen u absolventů škol, ale také starších osob, které mnohdy rovněž mají problém nalézt uplatnění na trhu práce.

Dalším krokem je zvýšení samotné základní slevy na poplatníka. Nastávají totiž situace, kdy poplatníci vykonávají práce, které nejsou příliš kvalifikačně náročné. Výše mzdy tomu však také odpovídá. Rozhodně není dobré tyto činnosti podceňovat, neboť jsou také nezbytné pro fungování národního hospodářství jako celku. Pokud tito lidé zjistí, že po zaplacení povinných odvodů státu se jejich čistý příjem výrazně neliší od sociálních dávek, které by dostali v případě, že budou nezaměstnaní, zvolí raději řada z nich možnost nepracovat.

Někteří by ale mohli namítnout, že poplatníci s nízkými příjmy platí obvykle nižší daň a tak by se zvýšení slevy na dani na poplatníka minulo svým účinkem. Aby k tomuto nedocházelo, mohla by i tato částka mít charakter slevy na dani, daňového bonusu a případně kombinaci obojího.

Z hlediska programů sociální politiky existují celkem tři typy modelů sociálního státu. Každý z nich se liší rozsahem a počtem poskytovaných výhod od státu²⁶. ČR se nachází na rozhraní konzervativního a sociálně demokratického modelu. V oblasti sociálních dávek chvíli zůstanu. Poměrně známou dávkou jsou přídavky na děti. Nebylo by vhodnější, kdyby se kritéria k vyplácení ještě více zpřísnily a raději se zvýšila sleva na děti, popř. daňový bonus. Je asi jisté, že i zde vzniknou dva tábory názorů. Domnívám se, že vyšší sleva na dani a s tím i související vidina daňového bonusu by také mohla více zvýšit úsilí k práci.

Nyní pár slov k slevě na poplatníka – studenta. V současné době je výše slevy na studenta stanovena na 4 020 Kč za zdaňovací období. I v tomto případě by mohlo dojít k určité restrukturalizaci této částky. Zaměstnání při studiu může být prospěšné zejména tehdy, pokud vykonávaná práce souvisí s předmětem studia. Přínosem je získání praxe a snazší uplatnění na

---

²⁶ Liberální model se vyznačuje soběstačností občana, dávky zde jsou značně minimalizovány, je typický pro USA a částečně pro Velkou Británii. I v konzervativním modelu má stát malou roli. Rozdíly, které vznikly z rozdělení volných prostředků trhem, sociální politika výrazně nemění. Posledním je model sociálně demokratický. Občané v tomto modelu musí sice platit vysoké daně, poplatky státu, na druhé straně mají v tomto modelu silnou oporu státu.

trhu práce v budoucnu. Zvýšení této částky, pokud by byla alespoň částečná shoda předmětu studia s činností vykonávanou současně v zaměstnání by také nemuselo znít špatně. Problém by ale mohl vyvstat v okamžiku sporu, a to tehdy kdy by docházelo ke konfliktu, do jaké míry se ještě vykonávaná práce shoduje s předmětem studia a kdy tomu již tak není.

Otázkou ale je, pokud by studenti současně i pracovali, kolik času a sil, by jim pak zbylo k přípravě na studium a jeho vlastního průběhu.

Ještě se zpětně vrátím k problematice nezaměstnanosti, tentokrát ale s pohledu osob se zdravotním postižením. Také tato skupina má poměrně velký problém nalézt uplatnění na trhu práce. I když dnes v zákoně existují slevy na dani za zaměstnance se zdravotním postižením a těžším zdravotním postižením, nevyplatí se některým zaměstnavatelům tyto osoby zaměstnávat. Co je důvodem? V první řadě úprava pracovišť na bezbariérový přístup a s tím související další úpravy, zabezpečení proti riziku úrazů apod. Výdaje na tyto investice jsou sice daňově uznatelné a snižují základ daně, ale i tady by mělo dojít ke vzniku určitých dalších možností, jak zaměstnavatele přimět k zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Nejvýhodnějším by dle mého názoru byly opět NČZD nebo vyšší slevy na dani, neboť vlastní existence těchto slev na dani za zaměstnávání osob se zdravotním postižením je již v zákoně zakotvena. Její výše ale mnohdy neodpovídá výše uvedeným nákladům, které pro zaměstnavatele vyplývají, pokud osoby se zdravotním postižením zaměstnává.

Přehled navrhovaných změn je uveden v tabulkách 4. 7 a 4. 8. Pro vyšší názornost a lepší možnost srovnání je uvedena platná právní úprava pro rok 2010. Následně budou tyto hodnoty aplikovány na praktickém příkladu.

Tab. 4. 7 Slevy na dani pro zaměstnance

Druh slevy na dani	Výše roční slevy	Návrh výše roční slevy
Základní sleva na poplatníka	24 840 Kč	24 840 Kč, tato částka může ale získat i charakter daňového bonusu
Sleva pro poplatníka, který si nově našel pracovní místo a byl před tím po dobu delší než 12 měsíců nezaměstnán	-	1 000 Kč za kalendářní měsíc, u absolventů škol je tato sleva vyplácena po dobu 4 měsíců, u poplatníků nad 50 let po dobu 8 měsíců
Sleva na děti/daňový bonus	11 604 Kč, může mít i charakter daňového bonusu	15 000 Kč, charakter položky zůstává – tzn. jak sleva, tak bonus
Sleva na studenta	4 020 Kč	4 800 Kč, při zaměstnání v obdobném oboru studia se sleva zvyšuje o 2 400 Kč

Tab. 4. 8 Slevy pro zaměstnavatele

Druh slevy	Současná výše slevy	Návrh změn
Na zaměstnance se zdravotním postižením	18 000 Kč	25 000 - 20 000 Kč
Na zaměstnance s těžším zdravotním postižením	60 000 Kč	60 000 Kč
Zaměstnání dlouhodobě nezaměstnaného	-	600 Kč za kalendářní měsíc, částka by se vyplácela po dobu 6 měsíců
Zaměstnání absolventa školy	-	600 Kč za kalendářní měsíc, částka by se vyplácela po dobu 3 měsíců

Pozn.: Sleva na zaměstnance se zdravotním postižením by se ze zvyšujícím počtem těchto zaměstnanců postupně snižovala, neboť náklady, které musel například zaměstnavatel vynaložit s úpravou na bezbariérové pracoviště apod. jsou téměř stejné, ať je ve firmě zaměstnán jeden nebo tři tito pracovníci.

Dalším diskutovaným tématem je společné zdanění manželů. Rovněž v této oblasti se názory na jeho opětovné zavedení různí. V letech 2005 – 2007, kdy tento institut, jak snížit daňovou povinnost existoval, přišla státní pokladna o poměrně velké množství prostředků. Jeho zavedení je ale spíše výhodnější v systémech s klouzavě progresivní sazbou daně. U nás sice došlo k jeho zrušení, došlo však ke zvýšení slevy na dani na druhého z manželů, pokud jeho příjem nepřekročí mez stanovenou zákonem za dané zdaňovací období. Jak se také ukázalo, řada poplatníků tímto získala.

Pokud by však došlo k zavedení sazby daně typu „klouzavá progresse“ stojí určitě znovu zauvažovat o opětovném zavedení SZM. Na druhé straně je nutno ale zajistit dostatečný přísun peněz do státního rozpočtu, popřípadě s nimi lépe hospodařit, aby nedocházelo každoročně ke stále zvyšujícímu se deficitu státního rozpočtu, což není pro ekonomiku nikterak příznivé.

Vzhledem k tomu, že vidina vysoké SD by u poplatníků způsobovala tendence k daňovým únikům, jeví se jako vhodnější zachování současné lineární SD ve výši 15 %.

4. 3. 3 Další navrhované daňové změny

Určitě by se daly udělat změny v jiných daních. Komodity jako pivo, víno a lihoviny mají poměrně méně elastickou poptávku než základní potraviny, a tak by i případné zvýšení sazeb daně mohlo přinést do státního rozpočtu prostředky, které by pak kryly ztrátu způsobenou přijetím změn výše uvedených v oblasti daní z příjmů. Záměrně nebyly uvedeny komodity jako benzín či nafta. Každý z nás cestuje do zaměstnání i do škol téměř denně. Zvýšení cen pohonných hmot by znamenalo také růst dopravních nákladů, což jistě není výhodné. A ony dopravní náklady by nerostly, jen nám co jezdíme do školy nebo do zaměstnání, ale

i výrobcům potravin, spotřebního zboží atd. To by opět vedlo ke zdražování. Tento efekt růstu cen by se pak časem projevil v celém hospodářství, projevovaly by se inflační tlaky a dozajisté by docházelo i k inflaci²⁷. V souvislosti s ní by se začaly objevovat ohlasy na nutnost valorizovat některé sociální dávky, jejich růst opět vyvolá zvýšené nároky na státní rozpočet a odradí určité skupiny obyvatelstva od hledání nového zaměstnání, popř. někteří občané pod vidinou růstu sociálních dávek mohou své zaměstnání ukončit a čerpat právě raději sociální dávky.

Předmětem spotřební daně jsou tabákové výrobky. Za posledních několik let dochází v ČR v této oblasti poměrně k razantnímu růstu daňové zátěže²⁸. Zvyšování daňových sazeb v oblasti spotřeby této komodity lze ale zdůvodňovat škodlivostí jejich vlastní spotřeby, horšímu zdravotnímu stavu a vzniku zdravotních komplikací spotřebitelů tabákových výrobků. Spotřeba alkoholických a tabákových výrobků není pro společnost nijak prospěšná, navíc do budoucna jak již bylo uvedeno, vyžaduje zvýšené výdaje do zdravotnictví. Ještě vyšší zvýšení sazeb daní na tyto komodity povede nejen k rostoucím příjmům do státního rozpočtu, ale může alespoň částečně snížit poptávku po těchto výrobcích. Snížení této poptávky ale v důsledku nízké elasticity nelze očekávat extrémně velké. Určitým negativem růstu sazeb daně na alkoholické nápoje a na tabákové výrobky je snaha vyhýbat se zdanění, což v konečné fázi vede k daňovým únikům. Proto by bylo vhodnější také důsledně kontrolovat distribuci a prodej těchto komodit.

Jedním z úspěšných znaků „dobrého hospodáře“ je efektivnost, tzn. s minimem vstupů dosáhnout maxima výstupů. Nepochybně by to mělo být snahou i v oblasti daní. Daň dědická a daň darovací však toto pravidlo moc nesplňuje. Zejména pak v oblasti daně dědické jsou náklady na výběr vyšší než dosažený výnos. Poměrně málo efektivní je i daň darovací. Již několik let se proto setkáváme v daňové teorii s názory nejen na opodstatněnost těchto daní, ale také s myšlenkou jejich integrace do daní důchodových. Každý z nás se jistě také snaží být maximálně efektivním, nejinak by tomu měl přistupovat i stát. Proto se domnívám, že myšlenka integrace této daně do jiné není zcela zcestná.

Typickým příjmem místních municipalit je daň z nemovitostí. Určení této daně do místních rozpočtů je určitě správné, neboť právě tyto územní celky zajišťují ze svého rozpočtu vlastní fungování, a bez fungování základních služeb v obci či městě si asi stěží představíme, že by

---

²⁷ Příkladem může být inflace tlačena náklady, kterou způsobuje růst cen vstupů.

²⁸ Zvyšují se i sazby spotřebních daní pro ostatní komodity, nejvyšší růst lze ale pozorovat pro oblast tabákových výrobků.

se zde obyvatelé chtěli usazovat. Postupem času se i v našem kraji vytvořila řada lukrativních míst. Tato skutečnost ale v mnohých případech způsobila zvýšení právě oné dani z nemovitostí. Je určitě rozdíl, zda občané bydlí v luxusním velkoměstě nebo v jen v okrajové části neznámé vesnice. I proto by měla rozdílná úroveň zátěže daní z nemovitostí zůstat, avšak rozdíly v některých sazbách jsou až příliš vysoké a v některých případech neodpovídají životnímu standardu na daném místě.

Menší prostor ke změnám je dán v oblasti DPH. Tato daň patří k nejvíce harmonizovaným daním v EU. A tak zatímco harmonizace přímých daní spíše stagnuje, u DPH je situace zcela opačná. Dle platných směrnic platí, že základní sazba daně nesmí být nižší než 15 % a snížená nižší než 5 %. Při pohledu do zákona o DPH lze zjistit, že naše země tento požadavek splňuje. Proto bych zde navrhoval sazby již neměnit.

Celkově lze tedy říci, že určitý prostor k změnám v daňové oblasti zde je. Každá politická strana má ale odlišnou politiku a úloze daní přisuzuje rozdílnou úlohu. Jak jsem již zmínil, je dle mého názoru prospěšnější motivovat poplatníky daňovými výhodami, které mají ze svých vlastních příjmů, než zvyšovat či zavádět nové sociální dávky, které působí pro řadu občanů spíše demotivačně.

Na druhé straně není ekonomicky prospěšná úplná zaměstnanost, vždy alespoň částečná nezaměstnanost je pro tržní ekonomiky typická, proto není vhodné sociální dávky na úkor slev na dani a NČZD vytěsnit. Vyplácení některých sociálních dávek by však nemělo být dlouhodobou záležitostí, jejich postupné snižování v závislosti na době výplaty je také řešením, i tohoto si již můžeme v dnešní době všimnout. Na závěr bych snad jen řekl, že sociální systém je v ČR příliš složitý a nabízí velké množství dávek, vhodným krokem by bylo jednak snížení jejich počtu a také snížení výše vyplácených částek.

4. 3. 4 Praktický příklad na aplikaci navrhovaných změn I

Pan Lukáš je dlouhodobě nezaměstnaný, v současné době má 51 let a vzhledem ke své nízké kvalifikaci má problém nalézt na trhu práce volnou pozici. Na úřadu práce je evidován již od ledna 2007. Vzhledem k tomu, že jeho podpůrní doba, po kterou mu úřad práce vyplácí podporu v nezaměstnanosti, skončila, nyní jsou jeho jediným příjmem pouze sociální dávky. Celkově obdrží na sociálních dávkách za kalendářní měsíc 6 500 Kč. Pan Lukáš má dvě děti, obě v současné době studují na střední škole. Vzhledem k jeho nepříliš dobré finanční situaci si měsíčně nespoří ani na penzijní ani na životní pojištění, neposkytuje dary. Má však stále

nesplacený hypoteční úvěr, který získal v roce 2002. V této době však byl zaměstnán a tak banka neměla důvod mu úvěr neposkytnout. Použití úvěru splňuje definici bytové potřeby dle zákona o daních z příjmů (úvěr byl použit na rekonstrukci a modernizaci bytu, ve kterém se svou rodinou bydlí). V tomto roce na úrocích zaplatil 5 000 Kč.

Pan Lukáš je rozvedený, od své bývalé manželky dostává pravidelně měsíčně výživné na 2 nezaopatřené děti. Žádné další příjmy za sledované období nezískal. Děti vzhledem ke svému nízkému věku ještě nepracují, starší syn pana Lukáše pracoval v období prázdnin na stavbě.

V průběhu července se v místě bydliště pana Lukáše otevřela nová administrativní budova, ve které mají mít své sídlo úspěšné české firmy z regionu. Na úřadu práce obdržel pan Lukáš informaci, že se zde nachází i místo vrátného. Požadavky, které zaměstnavatel požadoval, pan Lukáš splnil, a tak je od dubna 2010 zaměstnán. Jedním z požadavků bylo mj. zvládnutí základních prací s PC. Sledovaný poplatník měl v této oblasti nedostatky, a tak se po dohodě se svým budoucím zaměstnavatelem rozhodl absolvovat vzdělávací čtrnáctidenní kurz Základy práce s PC. Výše jeho finanční spoluúčasti činila 2 500 Kč. Vzhledem k poměrně nízké náročnosti práce je odměňován měsíční mzdou v brutto výši 8 500 Kč. Pan Lukáš také podepsal daňové prohlášení, uplatňuje si i slevy na dani na vyživované děti v domácnosti.

Je pro tohoto zaměstnance výhodné v dané pracovní pozici setrvat i nadále? Jaký je rozdíl ve výši jeho čistého příjmu v době, kdy pobíral sociální dávky a nyní, kdy je zaměstnán. Proved'te také roční zúčtování příjmů za rok 2010. Zde ale v rámci vyšší vypovídající schopnosti předpokládejte, že je pan Lukáš zaměstnán po celý rok 2010. Porovnejte výši čistého příjmu dle výše navrhovaných změn a dle platného zákona o daních z příjmů pro rok 2010. Obdrží nějakou částku i zaměstnavatel pana Lukáše?

Měsíční vyúčtování mezd	Dle platné úpravy	Dle návrhu
Hrubá mzda	8 500 Kč	8 500 Kč
Sociální pojištění 6,5 %	553 Kč	553 Kč
Zdravotní pojištění 4,5 %	383 Kč	383 Kč
Základ daně = SHM	11 390 Kč	11 390 Kč
Základ daně zaokrouhlený	11 400 Kč	11 400 Kč
Daň 15 %	1 710 Kč	1 710 Kč
Sleva na dřívější nezaměstnanost	-	1 000 Kč
- sleva na poplatníka	2 070 Kč	2 070 Kč ²⁹
Daňový bonus na první dítě	967 Kč	1 250 Kč
Daňový bonus na druhé dítě	967 Kč	1 250 Kč
Výše daňových bonusů celkem	1 934 Kč	3 860 Kč
Čistá mzda	9 498 Kč	11 424 Kč

Roční vyúčtování mezd	Dle platné úpravy	Dle návrhu
Výše příjmů dle § 6	102 000 x 1,34	102 000 x 1,34
Základ daně před úpravami o NČZD	136 680 Kč	136 680 Kč
Nezdanitelné části základu daně		
- úroky z hypotečních úvěrů	5 000 Kč	5 000 Kč
- vzdělávací kurz	-	2 500 Kč
Základ daně po úpravě o NČZD	131 680 Kč	129 180 Kč
Základ daně zaokrouhlený	131 600 Kč	129 100 Kč
x sazba daně	15 %	15 %
Daň před slevou	19 740 Kč	19 365 Kč
Slevy na dani		
- sleva na dřívější nezaměstnanost	-	8 000 Kč
- sleva na poplatníka	24 840 Kč	24 840 Kč ²⁹
- sleva/bonus na 1. dítě	11 604 Kč	15 000 Kč
- sleva/bonus na 2. dítě	11 604 Kč	15 000 Kč
Daňová povinnost	0 Kč	0 Kč
Daňový bonus	23 208 Kč	43 475 Kč

Pro pana Lukáše je velmi výhodné, aby zůstal zaměstnaný i nadále, hlavním důvodem je existence daňových bonusů, jak na poplatníka, tak i na děti. Motivace k setrvání v zaměstnání, ale je i při současné platné právní úpravě, neboť částka daňového bonusu vyplaceného na děti není zanedbatelná.

Pokud by platila výše popsaná pravidla pro zdaňování, tento poplatník by na nich rozhodně získal. I když mezi návrhem a současně platnou právní úpravou vzniká rozdíl převyšující 20 000 Kč, je tento rozdíl pouze daňový, neboť pan Lukáš by i při zaměstnání dožijící dostával přídavky na děti, popřípadě i další sociální dávky pokud by jejich požadavky k získání splnil. V návrhu je sice na jedné straně zvýšení slev/bonusů, ale na druhé straně návrh předpokládá snížení řady sociálních dávek. Shrnuto, osoba, která není zaměstnána, by tímto krokem měla být více motivována k hledání i takového zaměstnání, které je, jako v tomto případě, placeno na poměry ČR podprůměrnou mzdou. Zaměstnavatel pana Lukáše také získává (alespoň při hodnocení dopadu dle vlastního návrhu), a to jak bylo uvedeno po dobu 6 měsíců slevu na dani ve výši 600 Kč za zaměstnání dříve dlouhodobě nezaměstnané osoby.

4. 3. 5 Praktický příklad na aplikaci navrhovaných změn II

Paní Pavla v roce 2009 úspěšně ukončila středoškolské studium. V období leden – červen 2009 byla tedy studentem. Od července 2009 pracuje na plný úvazek v textilní společnosti, která se specializuje na výrobu košilí a triček. Poplatnice je osobou se zdravotním postižením.

Výše její měsíční mzdy je 18 000 Kč, paní Pavla také poskytla místní neziskové organizaci dar ve výši 950 Kč. Vzhledem k měnícímu se demografickému vývoji obyvatel této země se rozhodla od září 2009 uzavřít smlouvu o penzijním připojištění, měsíčně si spoří částku 300 Kč. Od občanského sdružení dostala nepeněžitý dar – dárkovou poukázku na nákup vitamínů, léčiv a dalších zdravotnických potřeb v částce 2 000 Kč. Proveďte roční zúčtování příjmů paní Pavly dle platného zákona o daních z příjmů pro rok 2009 a výše popsaného návrhu. Zhodnoťte také dopady na zaměstnavatele, pokud nějaké nastanou.

Roční vyúčtování mezd	Dle platné úpravy	Dle návrhu
Výše příjmů dle § 6	18 000 x 6 x 1,34	18 000 x 6 x 1,34
Základ daně před úpravami o NČZD	144 720 Kč	144 720 Kč
Nezdanitelné části základu daně		
- dary	0 Kč	950 Kč
- penzijní připojištění	0 Kč	0 Kč
Základ daně po úpravě o NČZD	144 720 Kč	143 770 Kč
Základ daně zaokrouhlený	144 700 Kč	143 700 Kč
x sazba daně	15 %	15 %
Daň před slevou	21 705 Kč	21 555 Kč
Slevy na dani		
- sleva na poplatníka	24 840 Kč	24 840 Kč ²⁹
- sleva na studenta	2 010 Kč	2 400 Kč
Daňová povinnost	0 Kč	0 Kč
Daňový bonus	0 Kč	5 685 Kč

V současné době si zaměstnavatel může uplatnit slevu na osobu se zdravotním postižením ve výši 18 000 Kč. Dle návrhu by si uplatnil slevu vyšší – tj. 25 000 Kč, navíc také za zaměstnání absolventa školy by mu náležela částka ve výši 3 x 600 Kč. Vidina těchto slev by mohla vést i další zaměstnavatele k úvaze, zda nepodporovat rozvoj míst pro osoby se zdravotním postižením. Také naše sledovaná poplatnice – paní Pavla získává více, a to díky vyšší slevě na studenta, kterým byla po část roku, ale především díky slevě na poplatníka, která dle návrhu získává charakter daňového bonusu, pokud její hodnota převýší vlastní daňovou povinnost poplatníka.

²⁹ Dle návrhu může mít i charakter daňového bonusu.

5 Závěr

Co říci k této oblasti na závěr? Cílem diplomové práce bylo zhodnotit a popsat vývoj zdanění příjmů a daňové zátěže FO v letech 1993 – 2010. Tento cíl jsem splnil jak po teoretické, tak i po praktické stránce. Vytvořil jsem i vlastní návrh pro zdaňování příjmů. Jak bylo z předcházejících stránek práce vidět, ZDP prochází každoročně řadou novelizací. Podobný trend lze očekávat i do budoucna. Jednoznačný závěr o tom, jak se vyvíjí daňová zátěž nelze provést, neboť samotná sazba daně nemá dostatečnou vypovídající schopnost.

Z hlediska vývoje daně z příjmů lze shrnout několik důležitých momentů. Kromě roku 1993, kdy byl tento zákon vytvořen, jsou to bezpochyby roky 2005 a 2006. Proč právě tyto? V roce 2005 došlo k zavedení daňového bonusu. Na tomto kroku získávají zejména nízkopříjmové skupiny obyvatel. O rok později došlo k nahrazení některých NČZD slevami na dani. Ty už ale, na rozdíl od položky na vyživované dítě, nemají charakter daňového bonusu. Zatímco pro poplatníky s průměrnými a nadprůměrnými příjmy jsou výhodnější NČZD, pro ty nízkopříjmové zase slevy na dani. Poměrně využívaným institutem ke snížení daňové povinnosti bylo i SZM.

Za další významný okamžik je považován rok 2008. Došlo sice ve většině případů ke snížení sazby daně, na druhé straně ale narostl základ daně, neboť u příjmů ze závislé činnosti to již není hrubá mzda po odečtu zaplaceného pojistného, ale SHM. Změnily se ale i výše slev na dani, a to směrem nahoru, mnohdy i několikanásobně. Snížení sazby daně a zvýšení slev ve většině případů způsobilo snížení daňové zátěže.

Ještě se vrátím k sazbě daně. Změna zde byla skutečně průlomová, neboť typ sazby již nebyl klouzavě progresivní ale lineární. I když se na první pohled mohlo zdát, že tato sazba bude stejná pro všechny, pohledem do praktické části práce se lze přesvědčit o opaku. Vlivem existence NČZD a slev na dani je její reálná výše odlišná. Proto doporučuji, při hodnocení daňové zátěže jakéhokoliv státu, vždy posuzovat efektivní sazbu daně.

V rámci praktické části jsem na základě získaných znalostí vytvořil možný návrh na změny v oblasti zdanění příjmů fyzických osob. Poměrně častým problémem je v ČR zneužívání sociálních dávek. Řešením tohoto problému by mohlo být zavedení nových daňových úlev, slev a odpočtů do dnešní platné legislativy. Rozhodně ale nezastávám názor sociální dávky zcela vytlačit daňovými odpočty.

Na druhé straně myšlenka integrace určitých prvků aktivní politiky zaměstnanosti (prostřednictvím podpory a rozvoje míst pro osoby se zdravotním postižením, dlouhodobě nezaměstnané, absolventy škol) do daně z příjmů by mohla být v podmínkách ČR úspěšná. Navrhovaná opatření by měla zvýhodňovat nejen zaměstnané osoby, ale i jejich zaměstnavatele – např. ve formě slev na dani pro právnické osoby za zaměstnání dlouhodobě nezaměstnaného, absolventa školy apod. Zvýhodnění by rovněž byli i tito zaměstnanci. Vzhledem k oboustranné motivaci jak pro stranu zaměstnavatele, tak i pro stranu zaměstnance by se tento návrh mohl v praxi osvědčit. Úspěšné by mohlo být i zvýšení slevy na vyživované děti, které by kompenzovalo snížení výše přídatku na děti.

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kterému jsem se také ve vlastním návrhu věnoval, je v dnešní době již věnován v zákoně prostor – sleva na dani pro zaměstnavatele za zaměstnání zdravotně postiženého. Pokud by se ale tyto částky zvýšily či se zavedly další, mohla by být mnohdy nízká stimulace se strany zaměstnavatelů k nabízení práce těmto skupinám obyvatel odstraněna. Pro osoby s nízkou výší příjmů by mohlo být vhodné, aby některé další částky získaly statut nejen slevy na dani, ale také i daňového bonusu, neboť vlivem nízké výše příjmů by některé navrhované změny, které mají motivovat k chování poplatníků žádoucím směrem, ztratily svůj smysl. Při úvahách o celkové daňové zátěži je třeba počítat se skutečností, že opatření, jejichž cílem je snížení nerovnosti v rozdělení příjmů, mohou poškodit efektivnost celé ekonomiky.

Na úplný závěr ještě pár slov k budoucímu vývoji. Vypadá to, že zákon bude v zavedeném trendu častých změn pokračovat i do budoucna. Vzhledem k tomu, že je naše země členem EU, jsou některé změny v zákoně vynuceny i legislativou Evropského společenství. Kromě implementace směrnice o fúzích, o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností, které se dotýkají právnických osob, je i pro FO jedna důležitá směrnice. Pochází z roku 2003 a týká se zdanění příjmů z úspor ve formě plateb úrokového charakteru.

Harmonizační proces v oblasti přímých daní stagnuje, a i když se v minulosti již několikrát objevila myšlenka existence jednotné evropské daně, dosažení konsenzu všech členských států je velice nepravděpodobné.

V ČR, i v řadě jiných zemí EU, se daňová zátěž z hlediska přímých daní snižuje, jejich podíl na HDP tedy klesá. Naopak ale roste zatížení v oblasti daní nepřímých. Navíc se stále častěji objevují tlaky veřejnosti na zpětné zavedení zdanění formou klouzavé progrese, prohlubující se deficit státního rozpočtu je také dalším stimulem tohoto kroku.

Seznam použité literatury

1. BACHOR, V. Novela zákona o daních z příjmů. *Účetní a daně: Odborný měsíčník*, 2009, roč. 12, č. 7-8, s. 4-11. ISSN 1211-0162.
2. BRYCHTA, I.; DĚRGEL, M.; MACHÁČEK, I. *Daň z příjmů 2009*. Praha: Aspi, 2009. 584 s. ISBN 978-80-7357-442-0.
3. GRÚŇ, L. *Finanční právo a jeho instituty*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. 307 s. ISBN 80-7201-474-9.
4. HOŘEJŠÍ, B. *Mikroekonomie*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2008. 574 s. ISBN 978-80-7261-150-8.
5. JUREČKA, V.; JÁNOŠÍKOVÁ, I. *Makroekonomie základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU, 2004. 312 s. ISBN 80-248-0530-8.
6. KLAZAR, S.; VANČUROVÁ, A. *Sociální a zdravotní pojištění*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2008. 124 s. ISBN 978-80-7357-381-2.
7. KOLEKTIV AUTORŮ. *Mzdy 2009*. 6. vyd. Praha: Aspi, 2009. 758 s. ISBN 978-80-737-47-7.
8. KOLEKTIV AUTORŮ. *Abeceda mzdové účetní 2010*. 20. vyd. Olomouc: Anag, 2010. 512 s. ISBN 978-80-7263-574-0.
9. KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2009. 120 s. ISBN 978-80-7357-423-9.
10. LÁCHOVÁ, L. *Daňové systémy v globálním světě*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2007. 272 s. ISBN 978-80-7357-320-1.
11. NERUDOVÁ, D. *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2008. 260 s. ISBN 978-80-7357-386-7.
12. MACHÁČEK, I. *Fyzické osoby a daň z příjmů*. 1. vyd. Praha: Aspi, 2006. 140 s. ISBN 80-7357-227-3.
13. MACHÁČEK, I. *Zaměstnanecké benefity a daně*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2008. 132 s. ISBN 978-80-7357-368-3.
14. MARKOVÁ, H. *Zákon o daních z příjmů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 752 s. ISBN 80-7179-474-0.
15. MARKOVÁ, H. *Daňové zákony 2010*. 18. vyd. Praha: Grada, 2010. 280 s. ISBN 978-80-247-3206-0.
16. PELC, V. *Zaměstnanecké benefity v roce 2009*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. 233 s. ISBN 978-80-7201-754-6.
17. PELECH, P.; PRUDKÝ P. Daň z příjmů fyzických osob a živelní pohromy. *Mzdová účetní: Odborný měsíčník*, 2009, roč. 15, č. 7-8, s. 13. ISSN 1211-1430.

18. PELECH, P. *Daně z příjmů s komentářem 2007*. 8. vyd. Olomouc: Anag, 2007. 959 s. ISBN 978-80-7263-399-9.
19. PELECH, P. *Daně z příjmů s komentářem 2009*. 10. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 968 s. ISBN 978-80-7263-542-9.
20. PELECH, P. *Roční zúčtování daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků za rok 2009*. 14. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7263-563-4.
21. PELECH, P. *Zdanění mezd, platů a ostatních příjmů ze závislé činnosti v roce 2009*. 17. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 455 s. ISBN 978-80-7263-501-6.
22. RYLOVÁ, Z. *Mezinárodní dvojí zdanění*. 3. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 423 s. ISBN 978-80-7263-511-5.
23. RYLOVÁ, Z.; VLACH P. *Reforma daní z příjmů od roku 2008*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2007. 256 s. ISBN 978-80-7208-648-1.
24. ŠIROKÝ, J. *Daně v Evropské unii*. 3. vyd. Praha: Linde, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7201-746-1.
25. ŠIROKÝ, J. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.
26. ŠUBRT, B.; LEIBLOVÁ, V. *Abeceda mzdové účetní*. 19. vyd. Olomouc: Anag, 2009. 536 s. ISBN 978-80-7263-497-2.
27. VALOUCH, P. *Optimální zdanění fyzických osob*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 140 s. ISBN 978-80-247-1805-7.
28. VANČUROVÁ, A.; LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2008*. 9. vyd. Praha: Vox, 2008. 320 s. ISBN 978-80-86324-72-2.
29. VYBÍHAL, V. *Zdaňování příjmů fyzických osob 2009*. 5. vyd. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2998-5.
30. *Historie ministerstva financí 1918 - 2004* [online]. [cit. 2009-06-11]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Publikace__Historie_MF_1918-2004.pdf>.
31. *Příručka OSVČ pro oblast sociálního zabezpečení v roce 2009* [online]. [cit. 2009-08-14]. Dostupný z WWW: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/D598BD25-6983-4818-A59F6175ADBDB749/0/Prirucka_OSVC_2009_def.pdf>.
32. *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv* [online]. [cit. 2009-06-28]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/>>.
33. *Vývoj průměrné a minimální mzdy* [online]. [cit. 2010-01-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/ekonomika/prace/mzda/>>.
34. *Mzdy – časové řady* [online]. [cit. 2010-03-12]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pmz_cr

Seznam zkratek

CP	cenné papíry
ČR	Česká republika
ČSR	Česko – slovenská republika
DAP	daňové přiznání
DE	daňová evidence
DPFO	daň z příjmů fyzických osob
DPH	daň z přidané hodnoty
DPO	daňová povinnost
DZD	dílčí základ daně
DZP	daň z příjmů
EU	Evropská unie
HDP	hrubý domácí produkt
ID	invalidní důchod
MVZ	minimální vyměřovací základ
NČ	nezdanitelná část
NČZD	nezdanitelná část základu daně
NPPP	násobek příjmů průměrné mzdy v národním hospodářství ČR
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizace spojených národů
OSSZ	okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SO	spolupracující osoby
SP	sociální pojištění
SHM	superhrubá mzda
SZM	společné zdanění manželů
ZDP	zákon o daních z příjmů
ZTP/P	zdravotně těžce postižený s potřebou průvodce
ZP	zdravotní pojištění
ZPS	změněná pracovní schopnost
ZPO	zdravotní postižení
a. s.	akciová společnost
k. s.	komanditní společnost
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
v. o. s.	veřejná obchodní společnost

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30. dubna 2010

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Dolní Bečva 427
756 55 Dolní Bečva

Seznam příloh

Příloha č. 1	Klasifikace daní dle metodiky OECD
Příloha č. 2	Daň důchodová a její sazby v roce 1927
Příloha č. 3	Sazby daně ze mzdy
Příloha č. 4	Postup při zdaňování příjmů FO
Příloha č. 5	Metody zamezení dvojího zdanění
Příloha č. 6	Výpočet měsíční zálohy na daň z příjmů
Příloha č. 7	§ 24 a § 25 Zákona o daních z příjmů – vybrané daňové a nedaňové náklady
Příloha č. 8	Daňová evidence, účetnictví, paušální výdaje, paušální daň
Příloha č. 9	Výpočty k příkladu 1
Příloha č. 9a	Rok 1993
Příloha č. 9b	Rok 1994
Příloha č. 9c	Rok 1995
Příloha č. 9d	Rok 1996
Příloha č. 9e	Rok 1997
Příloha č. 9f	Rok 1998
Příloha č. 9g	Rok 1999
Příloha č. 9h	Rok 2000
Příloha č. 9i	Rok 2001
Příloha č. 9j	Rok 2002
Příloha č. 9k	Rok 2003
Příloha č. 9l	Rok 2004
Příloha č. 9m	Rok 2005
Příloha č. 9n	Rok 2006
Příloha č. 9o	Rok 2007
Příloha č. 9p	Rok 2008
Příloha č. 9q	Rok 2009
Příloha č. 10	Grafická prezentace výsledků z příkladu č. 1 v části 4
Příloha č. 11	Výpočet progresivit
Příloha č. 12	Odhad výše průměrné mzdy v ČR pro rok 2010
Příloha č. 13	Postup výpočtu daňové povinnosti k příkladu č. 2 v části 4, grafická prezentace výsledků
Příloha č. 14	Postup výpočtu daně z příjmů FO k modifikaci příkladu č. 2
Příloha č. 15	Pomocné výpočty k příkladu č. 3
Příloha č. 16	Pomocné výpočty k příkladu č. 4
Příloha č. 17a	Příklad č. 5 – Snížení sazby daně x snížení sazby na SP
Příloha č. 17b	Daňové přiznání – tiskopis pro rok 2009 – pan Jakub
Příloha č. 18a	Příklad č. 6 – Spolupracující osoby v roce 2009
Příloha č. 18b	Daňové přiznání – tiskopis pro rok 2009 – pan Tomáš